

romániai magyar sajtó

A Magyar Újságírók Romániai Egyesületének időszaki szakmai lapja
IV. folyam, XIX. évfolyam, 2023. 1–2. szám • Ingyenes példány

12
Közszolgálatosság
és értéktartás
a rádióban

20

Média és politika:
egymás szemében

17
Isten
éltesse,
sajtószabadság!

Május 12-én Csíkszeredában szerveztünk találkozót, majd május 26-án Sepsiszentgyörgyön beszélgettünk Hargita megyei, illetve háromszéki tagjainkkal. A MÚRE tervei, idei programjai mellett természetesen a fő témát a közhasznúsítással kapcsolatos kérdések jelentették. Képünk Csíkszeredában készült a Gambrinus étteremben

Júniusban Nagykárolyban járt az idei Brassai sajtófotó kiállításunk anyaga. A Károlyi-kastély látogatói közül sokan felkeresték a tárlatot, s mint Bikfalvi Zsolt felvétele mutatja, egy ifjú pár is a MÚRE képei között fotózkodott

Tartalom

- 4 Kulcsár Andrea: A szakmaiságtól a pizstráng-vacsoráig
- 6 Elnöki beszámoló
- 8 Tájékoztató a MÜRE 2022-es költségvetésének végrehajtásáról
- 10 Együttműködési keretegyezmény
- 11 Új MÜRE-tagok
- 12 Közszolgáltatás és értékmentés a rádióban
- 17 „Isten éltesen, sajtószabadság!”
- 20 Média és politika: egymás szemében
- 23 Brassai sajtófotó vándorkiállítás 2023-ban is
- 26 Akik nem érzik úgy, hogy elszórtan élnek
- 28 Benkő Levente: Csinta Samu méltatása az EMKE Spectator-díja mián
- 30 Simonffy Katalin: Kaláka – a táncházmozgalomra épült tévéműsor
- 32 Nyitottunk a fiatalok felé
- 33 Farkas Kriszta: Médiatudatossági turné – első megállónk Bukarest
- 34 Lukács Orsolya Izabella: Bukaresti paradicsom – kicsi létszám, annál nagyobb odaadás
- 36 Csinta Samu: MSÚSZ-kongresszus Pécssett erdélyi díjazottakkal
- 38 Mindent átnéztek, ami papír volt, s nyomtattak rá valamit – interjú Kiss Ágnessel
- 42 Búcsú Móricz-Sabján Simon fotográfustól
- 43 Simó Márton: Cseke Gábor emlékére
- 45 Graur János: Örök búcsú Kiss Károly munkatársunktól
- 47 Válogatás a Brassai Sajtófotó-pályázat díjazott műveiből

Jogunk van a nyugdíjpótlékra!

Több oldalát megtölthetnénk lapszámunknak, ha időrendi sorrendben összefoglalnánk mindazt, ami múlt év őszi közhasznúsításunkat követően történt, elsősorban nyugdíjas tagjaink remélt nyugdíjpótlék-folyósításával kapcsolatban. Igényléseik elutasítását követően az érintettek többsége a közigazgatási bíróságokon perelte a megyei nyugdíjpénztárakat, közben születtek különböző dokumentumok, állásfoglalások, minisztériumi átiratok.

Örömkre szolgált, hogy a lezárult perekben első fokon többnyire nyertek tagjaink, sajnos a nyári bírósági szünetet megelőző napok sztrájkja miatt sok ügyet napoltak el őszre. Közben a Nép Ügyvédjéhez fordult a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete a nyugdíjkiegészítések megtagadása miatt. Június végén kiadott ajánlásában az ombudsmanni hivatal elismeri tagjaink kérésének jogosságát, kijelentve: a jog elismeréséhez nem szükséges a művelődési tárca által kiadott listára felkerülnie a MÜRE-nak, hiszen a jog a törvényből fakad, nem a listából. Ezért Renate Weber az Országos Nyugdíjpénztár elnökének a következő feladatokat tűzte ki: tegyen meg mindent a jogok betartásáért, értesítse a megyei nyugdíjhivatalokat arról, hogy a MÜRE megfelel a törvényes feltételeknek, majd értesítse a hivatalt az ajánlás tudomásulvételéről, elküldve az ügyben az annak való megfelelésért tett lépések bizonyítékait.

Ajánlásában a Nép Ügyvédje ugyanazon érvek mentén vezeti le tagjaink jogosultságát a nyugdíj-kiegészítésre, amelyeket korábban a perelni kényszerült nyugdíjasaink is leírtak beadványukban: Egyesületünk újságírói alkotó szövetség, közhasznúvá vált a kormány 2022/1220. sz. Határozata értelmében, és az újságírás azon szakterületek közé tartozik, amelyeknek nyugdíjasai jogosultak a pótlékra a 2006/8. törvény értelmében. (A 2023/95. számú ajánlás teljes szövege elérhető a Nép Ügyvédje hivatalának honlapján: <https://avp.ro/wp-content/uploads/2023/07/Rec-95-2023.pdf>)

Bizunk benne, hogy október első hétvégéjén, újabb szovátai szakmai találkozáson idején arról számolhatunk be, hogy az ajánlást figyelembe vették az adott megyei nyugdíjpénztárak. Egy jogállamnak legalábbis erről kellene szólnia.

romániai
magyar sajtó

Alapítva: 1993

Kiadja a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete
Felelős kiadó, felelős szerkesztő:

Szűcs László elnök

Postacím: 540027 Marosvásárhely – Tg. Mureș,
Tusnád utca 5. sz.

Web: www.mure.ro. Telefon: 0365-402-538.

E-mail: mure@mure.ro

Tipográfia: Benkő J. Zoltán, Vicsi Judith

Tördelés: Darabont Éva

Készült az Alutus Nyomdávalatnál,

Csikszereda, felelős vezető: Hajdú Áron

RMDSZ

COMMUNITAS
ALAPITVÁNY

A szakmaiságtól a pizstráng-vacsoráig

Talákoztunk Szovátán

Nem is akárhogyan: összeszedett, jól szervezett, igen tartalmas – és nem utolsósorban élménydúsra sikerült a MÚRE márciusi közgyűlése. Azt már a kiválasztott helyszín – a Teleki Oktatási Központ – is mutatta, hogy ez a találkozó kicsit más lesz, mint a megszokottak, és ezt utólag is többen megerősítették. Ezt a „töménység-érzetet” részben a szakmai programok tartalmassága, a profi moderálás, amely nem engedte kicsúszni a medréből a beszélgetéseket, illetve az is adta, hogy ezúttal minden és mindenki egy helyen lehetett: résztvevők, étkezések, konferencia, közgyűlés, beszélgetések – és a wellness, amely nyilván feltette a koronát a rendezvényre.

A teljesség és részletesség igénye nélkül, de számba véve a programot, jó volt hallani és beszélni az archiválás fontosságáról, kollégákat hallgatni arról, hogy egyes szerkesztőségekben hogyan próbálnak

megküzdeni ezzel az egyáltalán nem egyszerű kihívással. És talán ezen a vonalon sikerül egy következő alkalommal tovább is jutni, hiszen egy nagy közös erdélyi magyar médiaarchívum mindannyiunk érdekeit szolgálná...

Egy más fajta visszatekintés volt a Brassai Sajtófotó-pályázat legjobb alkotásait végignézni, majd volt, aki már péntek este belekóstolt a Teleki wellness-szolgáltatásaiba. Mások Groowe-órát vettek Ferencz Melániától – egyik csapat sem bánta meg.

Szombat délelőtt a MÚRE tavaszi közgyűlése zajlott, amelyen az elnöki, illetve igazgatói beszámoló mellett napirendre kerültek a mostanában sok örömet és bánatot okozó, és további reménykedésre okot adó „MÚRE-pótnyugdíj” kérdései, és következett a közös gondolkodás a továbbiakat illetően. Szintén szombat délelőtt alá

írással szentesítették a MÚRE és a Teleki Oktatási Központ vezetői azt a keretegyezményt, amelynek mentén folytatódhat az együttműködés. A délutáni szakmai programon a MÚRE ifjúsági szakosztályának négy képviselője mutatta be az általuk kezdeményezett és készített közvélemény-kutatást, amely a fiatalok médiafogyasztási szokásait igyekezett feltárni. A fiatalok bemutatója minden kétséget kizáróan MÚRE-történelmi pillanatnak tekinthető, hiszen egyetemi hallgatók még sosem merészkedtek a „vén rókák” elé, ráadásul saját munkájukkal. A kutatás elemezgetése során is építő jellegű vita kerekedett, amelyből, reményeim szerint, mindenki csak gazdagodni tud. Ezt követően, folytatva a pozitív vonalat, bemutatkozott két új, romániai magyar médium: a *Vásárhely.ma* portált Kali István, a *Heti Hírmondó* című hetilapot Rédai Attila mutat-

A beszámolókat elfogadása a tavaszi közgyűlésen

Legfiatalabb tagjaink a szovátai találkozón

ta be. Jó volt hallani, hogy miután az utóbbi MŰRE-rendezvényeken sokan és sokat temették az írott sajtót, ezúttal újjászületéseknek is tanúi lehetünk.

Ennyit talán dióhéjban a szakmai programokról. De még mindenképpen szólni kell az esti média-wellness-ről, ami szintén a szakmaiság jegyében zajlott, hiszen az újságírók még a sós vizű medencében is szakmáról beszélgettek.

És nem utolsó sorban az egész rendezvényt átszövő jó hangulatot nagymértékben meghatározta a vendéglátás is: Bíró Zsolt, a Teleki Oktatási Központ igazgatója, egykori kolléga nem csak barátként köszöntötte a MŰRE tagjait, hanem folyamatosan jelen volt: kifogástalan házigazdaként hol a konyhában sürgött-forgott már hajnalban, hol arra vigyázott, hogy esténként senkinek ki ne fogyjon a nedű a poharából, miközben a vállalkozóbb kedvével kora reggeli uszodarendit egyeztetett. És amikor annak volt az ideje, amúgy igazgatósan, fehér ingben-nyakkendőben aláírta az együttműködési keretegyezményt. Neki és profi csapatának mindenképpen köszönjük a vendéglátást és a folyamatos odafigyelést, a finom és különleges ebédeket és vacsorákat. Reméljük, lesz még MŰRE rendezvényen piszt-ráng-vacsora a Telekiben!

Kulcsár Andrea

A Teleki wellness sós vizű medencéjében

Nemdohányzók cigarettaszüneten Szovátán

Elnöki beszámoló

Közygűlés, Szovátafürdő, 2023. március 25.

Tűlzás nélkül kijelenthetjük: intenzív egy esztendőn van túl, de különösen sűrű fél évet tudhat maga mögött egyesületünk, azóta, hogy 2022 tavaszán – részben még a járvány miatti óvatos távolságtartással, részben online – a váradi Léda házban megtartottuk legutóbbi rendes, tavaszi közgyűlésünket. Azóta jártunk Nagyenyeden, a Fehér megyei riporttáborban, majd nyár végén bemutattuk a nagybányai színházban a máramarosi riportkötetünket, lezajlott a Brassai pályázat vándorkiállítás, majd ősszel találkozhattunk egymással Szárhegyen, medvékkel szerencsére nem.

Most az azóta eltelt hónapok fejleményeit igyekszem összefoglalni, amit meghatározott a kormány októberi döntése a MŰRE közhasznúsításáról. Tudtuk, hogy a neheze csak ezután következik, és ez így is lett. Kezdem azért a változás nyomán bekövetkezett kedvező dolgokkal: sikerült elérnie az ügyvezetésnek, hogy a továbbiakban a vásárhelyi székhelyünk után nem kell lakbért fizetnünk a helység-gazdálkodási cégnek, továbbá adómentességet is élvezünk. Bizony, úgy másfél éve, amikor drasztikusan felemelték a lakbért, még azon gondolkodtunk, hogy ki kell költöznünk a székházból.

Ugyancsak módosult státusunk eredményeként körvonalazódik a Maros Megyei Tanáccsal kötendő együttműködési megállapodás, amit ezen a hétvégén szerettünk volna aláírni, ám az önkormányzat munkatársai még jogászknak kicst a szöveggel. Hasonló együttműködési megállapodást kötünk hamarosan a RMPSZ-szel, a szöveg aláírásra kész, ez esetben hamarosan lezajló tisztújításukat várjuk meg. Aláírjuk viszont ma délből az együttműködési tervezetet a Teleki Oktatási Központtal, valószínűleg

a következő években rendezvényeink többségének színhelyeként szolgál majd ez a hely.

Remélem, közhasznú egyesületként a hazai pályázati lehetőségek terén is eredményesebbek lehetünk az idén, figyeljük majd a kiírásokat. Ez már csak azért is fontos, mert belátható ideig magyarországi forrásokban nem igazán bízhatunk. A BGA-tól még az a tavalyi meghívásos pályázati támogatás sem érkezett meg, amit nemrég átkereszteltek 2023. évre, legutóbbi információink szerint április 10-ig számíthatunk az utalásra.

De ha már jó híreket ígértem, akkor folytatom innen: az elmúlt egy évben nagyon sok új tag felvételéről, illetve korábbi tagsági viszonyok felújításáról dönthetett az Igazgatótanács. Ha a péntek esti IT ülésen felvett kollégákat is ide számolom, a *Hargita Népe* négy munkatársát, akkor elmondhatom: az őszi szárhegyi találkozó óta több mint ötven taggal bővült az Egyesület. E szép szám mellett külön öröömre szolgál, hogy többségük fiatal vagy középkorú újságíró, szerkesztő, tördelő, korrektor stb. Ide kapcsolható fejlemény, hogy az év elején Kolozsváron megalakítottuk a MŰRE Ifjúsági tagozatát, melynek első projektjéről a délutáni programban számolnak be a fiatalok. A Spectator-házban, mely – sose feledjük! – ma is a mi alapítványunk tulajdona, ugyancsak február elején Szabó Zsolttal írtuk alá a MŰRE és a Kolozsvár Társaság együttműködéséről szóló dokumentumot.

Ami a közhasznúság másik vonatkozását illeti, még a múlt év során kidolgoztuk azt a kritériumrendszert, ami alapján nyugdíjas tagjainknak kiállíthatjuk az Anexa 1 nevű igazolást, amellyel a megyei nyugdíjhivatalokhoz fordulhatnak. Alakítottunk egy háromtagú bi-

zottságot, – Bögözi Attila, Sarány István, Szűcs László összetételben – ez többnyire heti gyakorisággal tekint át a beérkező igényléseket. A múlt év utolsó heteiben Bihar megyei tagjaink, akik a pótlékot igényelték, meg is kapták a pozitív választ, majd az 50 százalékkal emelt nyugdíjukat is. Korai volt az örömmünk, mert ezt követően a Kolozs, majd a Szatmár megyei nyugdíjhivatal elutasító határozatokat küldött, később hasonlóak születtek Maros és Hargita megyében, végül február végére a Bihar megyei hivatal is visszakozott. Mint kiderült, a háttérben a Kulturális Minisztérium áll, mely a megyei nyugdíjhivatalok kérésére nem adott ki a MŰRE névvel módosított listát azon szervezetekről, alkotói szövetségekről, melyeknek nyugdíjas tagjai jogosultak a pótléokra. Teszik ezt annak ellenére, hogy minden feltételnek megfelelünk. Sajnos különösen kezdetben az RMDSZ által delegált államtitkár részéről sem tapasztaltunk kellő segítőkészséget. Úgy tűnik, a fő probléma egyesületünk román nyelvű hivatalos elnevezésével van, Asociatia Uniunea Jurnalistilor Maghiari din Romania, mondván az egyesület és a szövetség más szervezési forma, holott ugyanaz a jogszabály rendelkezik mindkettő felől. A teljes kép megértéséhez sokat segít megnézni a Youtubon a Magyar Adás kiváló összeállítását, köszönet érte. Március 9-én levélben fordultam Lucian Romascanu művelődési miniszterhez, ebben ismertettük vele az álláspontunkat.

Időközben azoknak a kollégáknak, akik elutasító határozatot kaptak, javasoltuk, hogy a közigazgatási bíróságokon támadják meg a nyugdíjhivatali határozatokat, tudomásom szerint ez a legtöbbjük részéről meg is történt. Hargita megyében volt olyan kolléga, aki üg-

Jutott idő Szovátán a beszélgetésekre is

védje tanácsára a megyei nyugdíjpénztárnál fellebbezett a határozat ellen. Az első bírósági eredményekre április közepéig számítunk Kolozs és Szatmár megyében. Addig is folytatjuk az új iratcsomók feldolgozását, új Anexa 1 igazolások kiadását.

Nagyon örvendetes fejlemény, hogy az utóbbi hónapokban aktívabbá vált Maros megyei területi szervezetünk, márciusban már két rendezvényük volt, kiemelkedően sikeres a március 15-höz kapcsolódó Újságírás az átalakuló médiában elnevezésű kerekasztal-beszélgetés.

Amint a tegnapi kiállításnyitó is igazolja, eredményesen zárult a VII. Brassai Sajtófotó-pályázat zsűrizése, a tárlat hamarosan Csíkszeredában, majd Bukarestben, később további városokban látogatható. A múlt év végén sajnos tragikus hirtelenséggel elhunyt előző pályázatunk fődíjasa, Móricz-Sabján Simon, aki a júniusi nagykárolyi kiállításnyitón vehette át a fődíjat.

Még a múlt év végéhez kapcsolódik, hogy november végén Vincze

Loránt EP-képviselő meghívására Brüsszelben járt az IT és a BB néhány tagja. Volt egy hasznos beszélgetésünk Winkler Gyulával kiegészülve, majd egy találkozó az Európai Néppárt brüsszeli sajtóosztályának portugál munkatársával, Francesco Correia da Silva-val, továbbá látogatás a Parlamentáriumba, az Európai Parlament Látogatóközpontjába. Az Európai Parlament épületében egy igazgatótanácsi ülést is sikerült tartani.

Az utóbbi napokban két pályázatot adtunk le, egyet a Communitas Alapítvány művelődési szaktestületéhez, egyet a sajtószaktestülethez. Külön pályáztunk a Spectator Alapítvánnyal is.

Az utóbbi hónapokban olykor hettente kellett az IT-nek üléseznie, általában hétfő esténként. Köszönöm mindenki munkáját, közreműködését, a közhasznúsági ügyekben elsősorban Rácz Éva szerepe volt és marad továbbra is rendkívül fontos, jogi kérdésekben Ujvári Ildikó segített, többek között a bíróságki beadványok végső változatai esetében.

Simonffy Katalin a marosvásárhelyi megélénkülésben vállalt szerepet, Forró László a Fehér megyei riportkötet összeállítását, illetve a Brassó megyei riporttábor előkészítését viszi, Bartha Csaba egy Temes megyei rádiós szakképzés előkészítését vállalta, Györffy Gábor a fiatalokkal való együttműködést, a sajtóosztály megalakulását segítette.

Napi szinten tartjuk a kapcsolatot az ügyvezetéssel, Attila és Tünde egyebek mellett a közhasznúsítással kapcsolatos adminisztrációt, a kérelmezők dokumentációját intézi, ennek egy későbbi esetleges ellenőrzés adhat jelentőséget. Az IT ülésein többnyire jelen van a BB elnöke, illetve a fotós szakosztály képviselőjében Halmágyi Zsolt, akivel – Sarány Istvánnal kiegészülve – a Brassai anyagot is zsűriztük.

Köszönet mindenkinek a munkáért, kívánom magunknak, hogy a következő fél év kevesebb adminisztratív teherrel s több szakmai programmal teljen.

Szűcs László

Tájékoztató a MÚRE 2022-es költségvetésének végrehajtásáról

BEVÉTELEK

Tagdíj	12 699 lej
Támogatások:	
RMDSZ	(működési támogatás 38 535 lej
Communitas	(nyomtatási támogatás 20 000 lej
BGA	1 200 000 forint
	(pályázati támogatás 14 435 lej
	Házbér Horea utcai ház 14 400 lej

ÖSSZESEN:	100 069 lej

A BGA támogatások most már évek óta nagyon esetlegesen és fölöttébb rendszertelenül érkeztek el odáig, hogy 2022-ben bár mindkét pályázatunkat sikeresnek ítélték meg, pénzt mégiscsak egyikből láttunk, és azt is év végén, november magasságában, amikor már majdnem olyan volt, mint döglött lovon a patkó. Mert egész évben idült pénzhíánytól szenvedtünk, sokszor az sem volt miből az esedékes havi közköltségeket fedezzük, úgy, mint házbér, szolgáltatások meg irodai eszközök, hogy csak néhányat említsek.

Még rosszabb a helyzet a vissza nem térítendő támogatás terén (1 200 000 forint), ahol egész évben csak ígérekkel fizettek ki, meg olyan megalázó magyarázatokkal, melyek méltatlanok egy olyan intézményhez, mint a BGA. Hónapokon át hitegettek, hogy hamarosan, rövid időn belül, nemsokára utalják a megítélt pénzeket, amiből tavaly év végére sem lett semmi, csak arról értesítettek, hogy a kiíró pénzforrások híján visszavonta a már megítélt pályázatot.

Azért részletezem ennyire aprólékosan ezt az áldatlan állapotot, mert ezzel is közös gondolkodása szeretném ösztönözni a közgyűlést a felől, hogy a MÚRE működését gyökeresen át kellene gondolni, pontosabban a MÚRE működésének finanszírozását, mert az utóbbi évek csőd közeli gyakorlata tovább nem tartható fenn.

És nem azért, mert a jó hal egy kanál vízben is képes életbe maradni, ha megfelelő túlélési stratégiával rendelkezik, hanem azért mert az egyesület közhasznú státusából adódóan annyira megnövekedtek a kötelezettségeink, hogy azokat egyszerűen lehetetlen finanszírozni azokból a forrásokból, melyekkel az egyesület rendelkezik. De hogy konkrét példát is mondjak, eddig a pénzügyi felügyelet ellátására bősé-

gesen elég volt egy hivatásos cenzor és egy háromtagú cenzori bizottság, a közhasznú státusból adódóan – és ez törvényi előírás – ezután kötelező módon, minden év végén, auditáltatni kell az egyesület pénzügyi tevékenységét, egyszerre nem is egy, hanem két audittal is, ez pedig anélkül, hogy belemerülnénk a részletekbe, külső és belső auditot jelent, amit – szintén kötelezően – erre jogosult cégekkel kell elvégeztetni. Nos, ez az audit történet csöppet sem olcsó mulatság, mert új státuszunkkal olyan nagypályások társaságába kerültünk, mint a Communitas Alapítvány, ahol milliárdos pénzforgalmat kell auditálni, s ilyen méretekhez igazodik a piaci kínálat is, már ami a szakkégek tarifáit illeti. De, hogy tömör legyek, egy külső audit alsó hangon, 10-15 ezer lejt jelent, s hogy fogalmat alkothasson a tisztelt közgyűlés arról, hogy ez milyen nagyságrendet jelent, ez az összeg megegyezik a BGA 1,2 millió forintos éves támogatásával. Ehhez képest a belső audit tarifái kerti törpék, hiszen csak 5 000 lej körül mozognak. Ez a két összeg nem jelent se többet, se kevesebbet, mint ez a szovátai, közgyűléssel egybekötött kétnapos szakmai rendezvényünk teljes költségvetése, és ez rendkívül kedvezményes árak mellett, melyeket a TOK hozzátett rendezvényünk sikeréhez.

A 20 ezer lej továbbá jelenti még a MÚRE a Communitas Sajtószakterületnél megpályázott egész éves nyomtatási költségvetését, vagy az egyesület tíz havi működési költségének nagyjából a felét.

Egy szó, mint száz, ki kell mondani, hogy az eddigi kispályás finanszírozási kerettel, a MÚRE több mint harminc éves története, tovább nem folytatható. Ha szintet léptünk – és nem is akármilyent – tevékenységünk minősítésében, ehhez kell rendelnünk anyagi forrásainkat is, hiszen a közhasznúsággal vállaltuk azt is, hogy jövőre vonatkozóan tovább fejlesztjük az egyesület tevékenységét is, ami megfelelő anyagi források nélkül nehezen elképzelhető.

Hogyan miként lenne ez lehetséges?

A választ egyelőre magam sem tudom, de talán egy ügyvezetőnek nem is az a dolga, hogy ilyen és ehhez hasonló kérdésekre keresse a választ, hanem, hogy tűzön-vízen át működtesse, életbe tartsa az egyesületet, még ha ez lélegeztető gépet is jelent, mint pillanatnyi helyzetünkben.

Bíró Zsolt és Szűcs László írta alá a MŰRE és a TOK együttműködési megállapodását

KIADÁSOK:

Költségvetés felé ADÓ	20 735,00 lej
Internet, telefonok (Digi)	1 244,00 lej
Vodafone (mobil)	1 454,47 lej
Locativ (székhely bérlemény)	4 118,00 lej
Kiadványok, nyomdai költségek	28 482,31 lej

továbbá webhosting, postaköltség, utiköltség, fizetések, könyvelői, cenzori, ügyvédi honoráriumok, jogdíjak, szolgáltatási szerződések, irodai álló meg fogyó eszközök, kitűzők, diplomák meg egyéb költségek, összesen **134 048,14 lej**

Ezt a 134 ezer lejt a rendelkezésünkre álló 100 ezer lejből költöttük el, ami azt jelenti, hogy többet költöttünk, mint amennyi jövedelmünk volt. Nos, ez azért nem igaz teljes egészében, mert 2023 januárjában a Communitas beleegyezett, hogy a könyvnyomtatásra megítélt 5 000 lejt adóhátrálék kifizetésére fordíthatuk, a Spectator Alapítvány is besegített egy kisebb összegű kölcsőnnel, meg a nagyváradi Holnap Kulturális Egyesület is bepótolt kiadásainkba egy jelentősebb összegű kölcsőnnel.

Így a 2023-as esztendő nem indult teljesen üres zsebbel, s amit külön kiemelnénk az a tagdíjak már korábban említett, eddig soha nem tapasztalt összege, ami számszerűsítve több mint 12 500 lejt jelent, ez pedig majdnem eléri a BGA normatív, egy millió forintos támogatásának szintjét. Év elején a Maros megyei tanácsnál partneri támogatásként sikerült egy 20 ezer lejes összeghez hozzájutni, így történhet meg, hogy az egyesület számláján jelenleg 14 ezer lej van.

Mindez olyan körülmények között, hogy a MŰRE léven nonprofit egyesület, év végét (december 31) könyvelőszéleg nulla szolddal kell zárunk. De az élet nem áll meg a mai dátummal, mert folyamatosan érkeznek a kifizetni való számlák, amelyekre a pénzügyi keretet elő kell teremteni, és az egyesület tevékenységét sem lehet felfüggeszteni addig, amíg megnyílnak a folyó év „pénzcsapjai.”

Amíg ez bekövetkezik, még elmondhatom, hogy év elején, sikerült érvényesítenünk azt a pár kedvezményt, mely közhasznú státusunkból következik. Ilyen például az a törvényes lehetőség, hogy székházat közületektől, mint a polgármesteri hivatal, ingyenesen bérelhetünk, ami azt jelenti, hogy idéntől a havi 500 lejes lakbért nem kell fizetnünk, és a használatunkban levő helyiségekért sem kell a már évi 2900 lejre emelkedett épületadó sem kifizetni.

Ezekkel a pénzforrásokkal például sikerült a legminimálisabb szintre szorítani a fizetések amúgy sem magas szintjét, a titkárnő járandóságát fedezi, a Horea utcai lakás lakbérének összege, a székházbérletnél megspórolt 500 lej fedezi az ügyvezető ezzel az összeggel megegyező juttatását, az eltörölt épületadó az elnöki honoráriumfelét.

Bár informális csatornákon az az információ jutott el hozzánk, hogy a magyarországi nehéz gazdasági helyzetre való tekintettel, az idén a BGA nem ír ki pályázatokat, ezt megcáfolni látszik Pótápi Árpád nemzetpolitikáért felelős államtitkár minap azon kijelentése, hogy a BGA 2023-ra mégis meghirdeti megszokott pályázatait, úgyhogy egyelőre kellő óvatossággal, de bizakodunk. És keressük a további lehetőségeket.

Együttműködési keretegyezmény

amely létrejött egy részről a szovátai **TELEKI OKTATÁSI KÖZPONT (TOK)**, mint a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége (RMPSZ), módszertani központja, 545500 Szovátafürdő, Rózsák utca 147. szám, képviseli: Bíró Zsolt igazgató, más részről a **MAGYAR ÚJSÁGÍRÓK ROMÁNIAI EGYESÜLETE UNIUNEA JURNALIȘTIOR MAGHIARI DIN ROMÂNIA (MŰRE/UJMR)**, Marosvásárhely, 540027 Tg. Mureș, str. Tușnad nr. 5, képviseli: Szűcs László, elnök, továbbiakban együtt: **Felek** között.

1. Az együttműködés tárgya

1.2 Jelen megállapodás aláírásával a Felek megállapodnak abban, hogy rendszeresen együttműködnek olyan tematikákban, melyek a két intézmény céljait, törekvéseit közös programok keretében, egymás érdekeinek és szükségleteinek a teljes mértékben történő figyelembevételével, kölcsönös kedvezmények biztosítása mellett szolgálja.

1.3 Az együttműködő partnerek kijelentik, hogy a közös programok megvalósítása során rendszeresen információt cserélnek egymással az esetleges tapasztalatokról, továbbá vállalják, hogy a projektek megvalósításában a legjobb tudásuknak megfelelően működnek közre.

1.4 A MŰRE újlag megerősíti, hogy saját rendezvényei színvonalának emelése érdekében, országos jelentőségű programjainak helyszínévé – előre egyeztetett időpontok és kölcsönösen előnyös feltételek alapján –, az RMPSZ támogatásával, a Teleki Oktatási Központot kívánja megtenni, e törekvésében a MŰRE-t a TOK teljes mértékben és infrastruktúrájának széles körű rendelkezésre bocsátásával támogatja.

1.5 A MŰRE a média sajátos eszközeivel támogatja a TOK azon törekvését, hogy az intézmény visszanyerje egykori, kulturális központ jellegét és ez irányban vállalja, hogy minden évben megrendezésre kerülő BRASSAI sajtófotó pályázatának díjnyertes alkotásaiból összeálló vándorkiállítását rendszeresen bemutatja a TOK-ban is. A MŰRE vállalja továbbá, hogy aktívan közreműködik a TOK saját rendezvényeinek népszerűsítésében, a TOK kérésére híreket, népszerűsítő és egyéb közérdekű anyagokat helyez el az erdélyi magyar médiatermékek felületein, melyekkel a MŰRE partneri viszonyt ápol.

Köztudott, hogy a MŰRE-t Románia kormánya az 1220-as számú, 2022. október 5-én kelt Kormányrendelettel (közzétéve a Hivatalos Közlöny 2022. októ-

ber 13./996. számában) közhasznú egyesületté nyilvánította, s mint ilyen, kedvezményesen juthat hozzá kormány, megyei szintű meg helyi költségvetési forrásokhoz, mely források nagy részét, közhasznú tevékenységének kiszélesítésére kívánja fordítani, s e törekvésebe a Teleki Oktatási Központot partnerként kívánja bevonni. Úgyszintén a Felek partnerként kívánják együttműködni közös pályázatok kidolgozásában, települési (Szováta) vagy térségi (Sóvidék) szinten együttműködéseket kezdeményeznek, közös kampányokat, akciókat, tevékenységeket valósítanak meg, növelve, erősítve a helyi közösség elismertségét és láthatóságát.

1.6 A MŰRE szívesen bekapcsolódik a TOK által tervezett Teleki-kert program rendezvényeibe, ifjúsági szakosztályának bevonásával alkotótáborszerű őszi, tavaszi szakmai rendezvénysorozat szervezésével.

1.7 A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete, következetesen alapszabályába foglalt célkitűzéseire, megkülönböztetett figyelmet szentel tagjainak érdekvédelme és érdekvérvényesítése mellett az újságírók életminőségének javítását célzó olyan szolgáltatások nyújtására is, melyek aktívan hozzájárulnak a kreatív időtöltésben rejlő erőforrások mozgósításához, amihez jelen felszereltségi szintjén a TOK ideális körülményeket tud nyújtani. Ezért a MŰRE arra fogja buzdítani tagjait, hogy rekreációs idejük megtervezésekor minél nagyobb számban vegyék figyelembe a Teleki Oktatási Központ nyújtotta lehetőségeket, s azért, hogy ezek még vonzóbbak legyenek a sajtó képviselőinek körében, a TOK tavasszal és ősszel, öt-öt, két személyre szóló 30 százalékos kedvezményt biztosít, azon MŰRE tagoknak, akik legalább egyhetes üdülésre a Teleki Oktatási Központot választják.

2. Az együttműködés időtartama és záró rendelkezések

2.1 Jelen együttműködési megállapodást a Felek határozatlan időre kötik, bármelyik partner kérésére felbontható.

2.2 Jelen együttműködési megállapodás a Felek általi kölcsönös aláírásának napján lép hatályba.

2.3 A Felek jelen megállapodás áttanulmányozását és értelmezését követően, mint akaratukkal mindenben egyezőt aláírták.

Kelt: 2023. március 24-én

Teleki Oktatási Központ
Partner

Bíró Zsolt

Magyar Újságírók
Romániai Egyesülete
Partner

Szűcs László

Új MÚRE-tagok

A 2022. őszi tisztújító közgyűlés óta Egyesületünk tagjává lett, illetve tagságát megújított kollégák, akiknek eredményes tevékenységet kívánunk szakmai szervezetünkben:

1. **Aszalós Tímea** Ér Hangja Médiaecsoprt (Székelyhíd)
2. **Bakk Miklós** nyugdíjas újságíró, tanár, Sapientia (Kolozsvár)
3. **Batrin Attila Krisztián** BBTE Újságírás szak (Gyergyószentmiklós)
4. **Benedek H. Botond** Marosvásárhelyi Rádió, Maszol.ro (Marosvásárhely)
5. **Bíró Béla** Brassó Lapok, Szabadság (Kolozsvár)
6. **Bíró István** Hargita Népe (Csíkszereda)
7. **Bodor Zsolt** Hargita kiadóvállalat, Székelyföld folyóirat (Csíkszereda)
8. **Borbély Tibor** Ér Hangja Médiaecsoprt (Bihar)
9. **Boros Zoltán** nyugdíjas televíziós újságíró (Marosvásárhely)
10. **Botos László** Székely Hírmondó, Székely Kalendárium (Csíkszereda)
11. **Csinta Samu** szabadúszó (Sepsiszentgyörgy)
12. **Daczó Katalin Erzsébet** TVR Magyar Adás (Szépvíz)
13. **Darabont Éva** Újvárad, Sugárút folyóirat (Nagyvárad)
14. **Erdei Edit Zsuzsanna** nyugdíjas rádiós szerkesztő (Marosvásárhely)
15. **Farkas Kriszta** BBTE Újságírás szak (Gyergyócsoma-falva)
16. **Farkas Zoltán András** nyugdíjas (Csíkszereda)
17. **Ferencz Salamon Csilla** Székelyföld folyóirat (Csíkszereda)
18. **Forró Csaba** Ér Hangja Médiaecsoprt (Székelyhíd)
19. **Gondos Borbála** BBTE Újságírás szak, Campus (Kolozsvár)
20. **Gyulai Ágnes** Nyugati Jelen (Arad)
21. **Hegyi Réka** szabadúszó teatrológus (Kolozsvár)
22. **Horváth Éva Margit** Népújság (Marosvásárhely)
23. **Kiss Éva** Népújság (Marosvásárhely)
24. **Kopacz Katalin** Hargita Népe (Csíkszereda)
25. **Kósa Erika** Hargita Népe (Csíkszenttamás)
26. **Köllő Katalin** szabadúszó kritikus (Kolozsvár)
27. **Kulcsár Mária Magdolna** Szilágyság, Szilágysági szó (Zilah)
28. **Kurjatkó Péter Kálmán** Nyugati Jelen, Occident Média (Arad)
29. **Kuti János** nyugdíjas (Sepsiszentgyörgy)
30. **Lencar Péter** Ér Hangja Médiaecsoprt (Nagyvárad)
31. **Lengyel Erika Izabella** szabadúszó (Harasztkerék, Maros m.)
32. **Lőrincz Anna** Agnus Rádió (Kolozsvár)
33. **Lőrincz Csaba Levente** Hargita Népe Lapkiadó (Csíkszereda)
34. **Lukács Orsolya-Izabella** BBTE, Agnus Rádió (Kolozsvár)
35. **Máthé Háromszéki Eszter** Hargita Népe (Csíkszereda)
36. **Medvéssy Szabolcs** Ér Hangja Médiaecsoprt (Nagyvárad)
36. **Mirk Szidónia-Kata** Hargita Kiadóvállalat (Csíkszereda)
37. **Moldován Árpád Zsolt** Maszol.ro (Kolozsvár)
38. **Móré Károly** Ér Hangja Médiaecsoprt (Székelyhíd)
39. **Ökrös Annamária** Nyugati Jelen (Angyalkút, Arad megye)
40. **Pap Csongor** Román Televízió Magyar Adás (Bukarest)
41. **Pap István** Bihari Napló, Erdon.ro (Nagyvárad)
42. **Patócs Júlia Annamária** Szalontai Napló (Nagyszalonta)
43. **Rupárovics Csilla** Ér Hangja Médiaecsoprt (Székelyhíd)
44. **Sántha Emőke** Kolozsvári Rádió (Kolozsvár)
45. **Stanik István** alapító MÚRE tag (Magyarország)
46. **Sugár Eszter** nyugdíjas olvasószervező (Kisbács)
47. **Szabó Kádár Henrietta** BBTE Újságírás szak (Sepsiszentgyörgy)
48. **Szabó Cecília** Székelyföld folyóirat (Csíkszereda)
49. **Szokoly Elek** nyugdíjas közíró (Marosvásárhely)
50. **Szűcs-Pap Enikő** Ér Hangja Médiaecsoprt (Székelyhíd)
51. **Szyártó József** Ér Hangja Médiaecsoprt (Székelyhíd)
52. **Vajda Gyöngyi** Népújság (Marosvásárhely)
53. **Valkai Krisztina** Agerpres hírügynökség (Kolozsvár)
54. **Ványa Blanka** Ér Hangja Médiaecsoprt (Székelyhíd)
55. **Vargyasi Levente** Kovászna Megyei Műv. Központ (Sepsiszentgyörgy)
56. **Vaszi György** Román Televízió Magyar Adása (Bukarest)
57. **Veres Emese Gyöngyvér** Magyar Rádió (Budapest)
58. **Vetési László** nyugdíjas egyházi újságíró (Kolozsvár)
59. **Vlaicu Lajos** Hargita Népe (Csíkszentkirály)
60. **Zgighar (Bumbuluf) Krisztina** City Rádió (Szatmárnémeti)
61. **Zillmann Éva Zsuzsanna** Marosvásárhelyi Rádió (Remeteszeg)

Közzolgálatiáság és értékmentés a rádióban

A fenti címmel hirdettük meg a tavaszi közgyűlésünkhöz kapcsolódó egyik szakmai programot. Az alábbiakban a marosvásárhelyi, bukaresti és kolozsvári stúdiók értékmentő tevékenységéről szóló beszámolókat olvashatják, továbbá a rendezvény egyik vendége, Borbély Melinda témához kapcsolódó jegyzetét, illetve a találkozó végén elfogadott közleményünket.

Marosvásárhely: „Ezt a munkát csak fanatikus ember tudja végezni”

A Marosvásárhelyi Rádió szalagtára a többi területi stúdió szalagtarával együtt 1985. január 12-e után, amikor beszüntették a műsoraik sugárzását, elkerült Jilava-ra. 1990 januárjában visszakerült a szalagtár majdnem teljesen. 35-40.000 szalag létezhetett a román, magyar, beszélt és zenei tárban. Ezt a számolás bizonyítja.

Borbély Zoltán volt zenei szerkesztő felügyelte az archívumot. Annak idején katonás rend volt, mint 1985 előtt is – ezt bizonyítják a regiszterek és a megmaradt szalagok. Figyelt az optimális körülményekre. Szalaghiány miatt sok anyag megsemmisült, mindenki a másét törölte le. 1995. június 1-től vagyok ott, sokszor az adásba került anyagot fél óra múlva letöröltük, mert kellett a szalag.

2000 után, amikor a rádió átállt a digitális műsorgyártásra, egyre kevesebb anyag került a szalagtárba. Amit leadtak a kollégák, azok audio CD-n archiválódtak. Ma közülük kevés játszható le.

A 90-es évek közepétől a végéig hangkazettára másolták a fontosabb anyagokat, mert kellett a szalag. Aztán a kazettákat is költöztették. Ezek közül a faluműsorokat

húsz kazetta kivételével CD-re írtam a 2000-es évek elején. Még nagyon sok kazetta vár átmásolásra, de nincs profi kazetofon.

2000 után a szalagtár fontosabb felvételei digitalizásra kerültek. Úgy a zenei, mint a színházi felvételek vagy beszélt hangfelvételek. A digitalizálást a technikusok végezték, ki, ahogy tudta. A CD-re került anyagok legtöbb esetben a szalagról egy az egyben bemásolt felvételek. Nagyon sok felvétel hangereősége nem a most alkalmazott standardok szerinti.

Több hullámban volt a digitalizálási program életbe léptetve. Elsősorban a saját felvételekre koncentráltak, a Marosvásárhelyi Rádióban felvett zenei vagy színházi felvételekre. Volt egy sorozat régen a Megy a magnó, ez is előnyt élvezett, továbbá az írókkal, színházi szakemberekkel készült felvételek. A vidéki, falusi életet bemutató anyagok közül nagyon kevés. A kazettán lévő faluműsorok alapján lehet tudni, milyen volt akkor a vidéki élet.

Volt egy rövid idő, amikor MiniDisc-re dolgoztunk. Ma nem tudjuk lejátszani, mert nincs hozzá lejátszónk. Amúgy a még fellelhető öt Studer A807-es magnóból egy működik, a nyomókerék hiányzik a többiből. Ennek a gumi része megálgyul, a régen használt MEZ vagy STM magnóké megkeményedett,

egy idő után használhatatlanná vált.

Amikor volt egy újabb hullám, hogy végleg digitalizálódjon a szalagtár, 2015-2016 körül szerverre másolódtak a hangfelvételek. Amikor a 2-es adáskabin nem volt foglalt, éjjel a technikusok másolták. Sajnos a legtöbb hangfelvétel használhatatlan, mert vagy alul- vagy túlvezérelt és torz. Ebből rendes hangfelvételt nem valószínű, hogy készíteni lehet. Amúgy a hangfelvételeknél egy szám van: pl. 23865. Erről aztán senki nem tudja, mit takar. További nehézség, hogy román, magyar, német hangfelvételk véletlenszerűen követik egymást.

2017 karácsonya előtt, amikor megengedték, hogy ezzel is foglalkozzak, időspórolásnak tartottam, ha mindent az elejéről kezdek és becsületesen megcsinálok, mert talán hamarabb meglesz. 2018 január elején kezdtem el a munkát.

2011 őszétől a kontrollszalag helyett digitális rögzítés történt. Akkor már javasoltam: őrizzük meg a teljes adás hangfelvételét. Az volt a válasz, hogy nem kell mindent megőrizni. Mivel akkor negyedórás tördelésben rögzítették az adásokat – azért, hogy könnyebb legyen és ne kelljen várni, ha valamit az elhangzott műsorból ki szeretnünk volna vágni – nehéz lett volna tökéletesen megőrizni egy-egy műsort. A tagolásnál sokszor 1-2 szó is lemaradt.

2012. szeptember 1-től önszorgalomból elkezdtem DVD-re tenni a teljes magyar nyelvű adást. Előtte sokat egyeztettem Szekrényi Katalinnal, aki szintén jó ötletnek tartotta, hogy megmaradjanak. Ezt azért szorgalmaztam, mert 2004-től jártam ki a Magyar Rádióhoz és nagyon sokszor a szalagtárban „képeztem” magam. Láttam, ott hogy

csinálják, gondoltam, ezt kicsiben is meg lehetne tenni. Budapesten minden felvételt legalább két példányban (kölszönözhető és szalagtári) megtartottak, emellett két-két különböző hanghordozóra tették. Például TDK és Sony CD, tehát volt legalább 4 hanganyag mindenből.

Amire rájöttem a 28 év alatt, amióta a rádiónál vagyok, hogy mp3-ban 128 kbps-ra csomagolva nagyon jól eláll, nem sérül a felvétel. Én 192 kbps-ra dolgozom, hogy még jobb legyen a minőség. Ez amúgy nem hallatszik szabad füllel. CD-n is jól megmarad az mp3-as felvétel, s DVD-n soha egy sem némult el. Eltérően az audió CD-vel. A saját hangtáramban az audió CD-k is tökéletesek, mert a legkisebb sebességen írom meg ma is.

A rádiónál a CD-k azért nem játszhatók le, mert nagy sebességgel voltak megírva és nem optimális körülmények között tárolták őket. Napfény érte, hő ezeket. Most el vannak zárva sötét szekrényekbe, de ez már nem segít rajtuk.

Dokumentum bizonyítja, hogy 2016 őszén le volt jelentve a Román Rádióknak, hogy a teljes digitalizálás megtörtént. Én ma azt mondom, talán felénél egy kicsivel több, de az sem használható teljesen az említett okok miatt.

Az eredeti szalagokat, miután átmásolták, többnyire letörölték vagy elégették, mert CPR szalagok voltak és közben forgalomba kerültek a minőségi szalagok. Ez szerintem

nagy hiba volt, mert az 1958-ban rögzített minőségi felvétel a CPR szalagon ma is tökéletes.

A szalagtárat folyton költöztették, és mindig kisebb, nem a szalagoknak megfelelő helyre száműzték. Azt nagy sikernek könyvelem el, hogy a magyar és a román szalagtárat sikerült külön rakni. Egyelőre a magyar zenei tár rendben van, sorban, a háromnegyede már digitalizálva is. A beszélt szalagtárat remélem hamarosan külön tudjuk vinni. De nincs helyiség, ahogy akarát sem a román kollégák részéről. Szász Attila főszerkesztőnk ebben támogat morálisan, remélem sikerül majd ezt véghez vinni. Csak így lehetne átlátni valamikor azt, hogy mi is van, mert a regiszterek nem naprakészek.

A digitalizálási folyamatot jelenleg az akadályozza, hogy van négy műsorom és csak lopva tudok ezzel foglalkozni. De ez a legkisebb gond, mert nincs doboz, szalagkőzép (rola), címke. Arról ne is beszéljek, hogy számítógép, keverő, kábel stb. De hogy legyen haladás, megoldom konyhai módszerekkel, tökéletes így is a felvétel. A szépséghibája, hogy csak utólag hallom, mit kéne halljak átmásolás közben.

Stick-re mentem, otthon feldolgozom a mostani standardok szerint és kategóriák szerint archíválom. Egyelőre külső Hard-ra mp3-ban, de amikor kész lesznek bizonyos kategóriák, azok CD-re és DVD-re is rákerülnek. A színházi

felvételek felújítása 2022 december közepéig megtörtént.

Sokszor azon gondolkodom, van-e értelme ennek? Szerintem van. Sokszor szükség van ezekre a régi felvételekre, tehát jó, ha adáskészen vannak tárolva. Az *Aranyszalagtár* műsor mellett még itt-ott, pl. *Gyermekműsor*, nagyon ritkán speciális műsorokban igénylik.

Erre a munkára kéne egy csapat. Ez megvan. Bódizs Edit és Szász Edit is segítségemre van. Ha megtalálnak valami fontos felvételt, azt felújítom, átmásolom. A technikai munkát én végzem, ami azért jó, mert van rálátásom az egész eddigi elvégzett munkára. Ezt csak fanatikus ember tudja végezni. A nehezebb a hangfelvételeket kísérő szöveges adatlapok írogatása. Ez sok időt vesz igénybe, talán még többet, mint a felújítása a hangfelvételnek.

Én a kézi vezérelt módszernek vagyok a híve, mert a program az mindent szintez vagy leszintez, de kézzel pepecselve jobb lesz a végeredmény, bár nagyon időigényes. Mivel ezért nem kapok fizetést, nem a pénz motivál, hanem az, hogy ami munka elvégződik, az használható legyen. Borbély Zoli bácsiért teszem, mert megérttem neki.

Az átmásolt szalagok műanyag fóliába kerülnek, hogy tovább ne porosodjanak, meg gombásodjanak. A dobozokat egy zárjeggyel ragasztom le. Írja rajta a dátumot, hogy mikor másolódott és ki másolta át. Amelyik szalagnak nincs leltári száma, majd kap, amikor a teljes magyar nyelvű szalagtár egy helyre kerül. Ez a helyzet a CD-kkel is.

Erre a tevékenységre nem tudom, van-e elkülönítve költségvetés, mert én egy lejt nem kapok erre. Minden szükséges dolgot: fólia, doboz, DVD-tasak, öntapadó papír, ragasztószalag, amivel a sérült dobozokat javítom, én veszek. A

(folytatás a következő oldalon)

Sármási Bocskai János (jobbra) beszélt az archív hanganyagok marosvásárhelyi helyzetéről

Közszolgálati és értékmentés...

(folytatás az előző oldalról)

DVD-t másfél éve már kapom a rádiótól, addig hol adtak, hol nem, legtöbbször saját DVD-re archiváltam.

Sármási Bocskai János

Kolozsvár: Régi idők hangos dokumentumai

A Kolozsvári Rádió aranszalag-tárának legrégebbi felvétele 1954-ben hangzott el, amikor első adását sugározta az idén 69 éves Kolozsvári Rádió. Ez nem más, mint az első szignál, azaz adó-bejelentő.

Az első archivált műsor is 1954-ből származik. Ez egy Józsa Béla közíró, szerkesztő, költő, építőműkásról szóló irodalmi összeállítás, amelyet Kovács Ferenc szerkesztett. De ezen kívül még nagyon sok értékes hangfelvételünk van, csak néhányat említek: Áprily Lajos, Poór Lili, Kós Károly, Harag György, Kovács György, Sütő András, Tamási Áron, Márton Áron hangja.

Mielőtt elmondanám, mire használjuk ezeket a régi gyöngyszemeket, néhány számadattal szolgálok. A Kolozsvári Rádió szalag-tárában

– román és magyar nyelven – összesen 12.369 hangszalag található. Ezekre zenés műsorokat, rádiószínházakat, interjúkat rögzítettek. Nem számoltuk a könnyű-, a népzene-, a nótás, továbbá az opera és kórus muzsikát tartalmazó zenei szalagokat. A magyar nyelvű archívum 7550 szalagból áll. Ennek nagy részét az elmúlt 15 évben digitalizálták.

Az aranszalag-tár anyagának többsége 2002 előttről való. Nagyrésztük 1954 és 1985 között került a szalag-tárba. Ezek zöme, a területi stúdiók 1985-ös bezárása után, elkerült Jilavára, ahonnan nagyon sok értékes felvétel már nem került vissza Kolozsvárra 1989 után.

Jogos a kérdés: mi történt az 1989-es újraindulás utáni hangfelvételekkel? Hát, azzal nem büszkélkedhetünk... Többnyire elszállt az éterben mindaz, ami ebben az időszakban készült. Hogy miért? A kérdésre én is erre az alkalomra készülve kezdtem keresni a választ.

Emlékszem, volt időszak, amikor hangszalag-hiányban szenvedtek a rádiók. Aranyértéke volt minden méter hangszalagnak, persze nem a rajta lévő hangfelvétel miatt. Akkor, a 90-es évek elején, számtalan szalagot újrahasználtunk, illetve akkor értéktelennek ítélt, hitt felvételeket töröltünk azért, hogy

rögzíthessük az aznapi műsorokat. Ennek ellenére, a szalag-tárban találunk néhány 1990 után archivált anyagot is.

1998-ban, lassan áttértünk a számítógépes hangrögzítésre és vágásra, s akkortól még ennél is kevesebbet archiváltunk... A Kolozsvári Rádió hivatalos nyilvántartásában 2002 óta nem szerepel semmi...

Biztos vagyok benne, vagy legalábbis remélem, hogy többségünknek van otthoni archívuma, ami nagyon üdvös, csak mi lesz azokkal a hangfelvételekkel, amikor mi majd az égi stúdióba távozunk és utódaink rendet raknak utánunk...? Azért nem ilyen fekete az ördög, mert vannak műsorok, amelyek lekerülnek a szalag-tárba, de az 1990-es időszakhoz képest ezek száma nem releváns.

És ha már van szalag-tárunk, mihez kezdünk vele, mire használjuk, mi haszna van a hallgatónak belőle? Elsősorban akkor „futunk” oda, amikor meghal egy-egy jeles erdélyi személyiség. Emlékműsort készítünk, vagy csak egy rövidke megemlékező összeállítást.

Az elmúlt szinte 20 évben, a Kolozsvári Rádió két évfordulója alkalmából is gyöngyhalászatot végeztünk. Az 50. évfordulón monografikus multimédiás CD-t jelentetünk meg. Ez az intézmény vázlatos

Kollégáink átfogó képet rajzoltak a romániai magyar közszolgálati rádiók hangszalag-táiról

történetének, valamint az akkori magyar szerkesztőségnek a bemutatása mellett a legértékesebb felvételeket tartalmazó aranszalagtár hanganyagából is tartalmaz néhányat. Interjú- és műsorrészletek mellett, a színházi és operafelvételekből, továbbá könnyűzenei és népzenei anyagokból is válogatást kínál.

A *Kolozsvári Rádió* 60. születésnapján ismét szalagtárunkhoz fordultunk, ezúttal aranyhangokat idéztünk. Ez a dupla CD az előző kiadvány folytatásának, kiegészítésének tekinthető. 2014-ben, 60. valomás tükrében próbáltunk minél átfogóbb képet nyújtani az irodalom és a képzőművészet mellett a zene – legyen az népi, komoly, vagy könnyű, – a sport, a tudomány és a közélet nagyjairól. Ezek a felvételek régi idők hangos dokumentumai, megszólal többek között: Cs. Gyimesi Éva, Fodor Sándor, Hary Béla, Kurtág György, Ruha István, Senkál Endre, Erőss Zsolt.

A két CD születése közötti időszakban volt még egy évforduló,

amikor szintén a szalagtár gazdag, értékes anyagának feltárásával kedveskedtünk a hallgatóknak.

2011-ben, a *Kolozsvári Rádió* fennállásának 57. évében feltettük a kérdést, mit ajándékozhatunk a hallgatóknak egy újabb születésnapon? Úgy gondoltuk, hogy arany ajándékkal kedveskedünk. Arany, mert a *Kolozsvári Rádió* aranszalagtárából emeltük ki és az Aranyhangok címet adtuk a ma már 12 éves műsornak, amely szombatonként hallgatható, délután fél 5-től, valamint vasárnap a déli hírek után, csaknem 30 percben. Sorozatunk első részeiben nem a személyiségek szóltak meg, hanem azok, akiknek a munkája nélkül most nem létezne a *Kolozsvári Rádió* aranszalagtára.

Első műsorunkban visszarepültünk a múltba, a *Kolozsvári Rádió* negyedévszázados születésnapja alkalmából hangszalagra rögzített vallomások közül válogattam. Ezután Sebesi Imre, Kovács Ferenc és Muzsnay Magda hagyatékát kezdem feldolgozni. Az évek során sok ismert és kevésbé, vagy éppen számomra ismeretlen ember hangjá-

val találkoztam és a műsoroknak köszönhetően találkozhattak a hallgatók is. Már akkor is tudtam, hogy hosszú életű lesz ez a műsor, mert a *Kolozsvári Rádió* aranszalagtára kimeríthetetlen kincsesbánya.

A legtöbb gyöngyszemet Muzsnay Magdának köszönhetjük. Nagyon sok érdekes interjú, de annál is több helyszíni riport fűződik a nevéhez. Persze rajta kívül mások műsorait is feldolgoztuk már. Azért használom a többes számot, mert ezt a munkát nem egyedül, hanem Bács Mária hangszalagtáros kollégámmal együtt végzem, együtt hozzuk fel a mélyből az igazgyöngyöket. És ő az, aki a *Kolozsvári Rádió* archivumának jelentős részét digitalizálta.

Mi, kolozsváriak eképpen mentjük, őrizzük és próbáljuk meg továbbadni aranszalagtárunk értékeit.

Maksay Magdolna

(folytatás a következő oldalon)

Nagyobb figyelmet kérünk a hangtárainknak!

Ezzel a következtetéssel zárult a MŰRE 2023. március 25-én Szováta rendezett szakmai találkozója, amelyen áttekintettük a romániai közszolgálati rádió magyar szerkesztőségei által az évtizedek során létrehozott felvételek helyzetét a marosvásárhelyi, kolozsvári, bukaresti és temesvári rádióban. Sajnálatos számoltak be kollégáink, hogy a hangtárak lényegében egyéni felelősségérzetük révén, de sokszor esetlegesen alakulnak, nincs még a részlegen belül sem, nemhogy az egész intézményen belül egységes archiválási rendszer, a hangtárak fejlesztési elveiről nem is beszélve. Még a régi hangfelvételek – amelyek sokszor évtizedes lappangás után kerülnek elő – di-

gitalizálásának technikai feltételei sem biztosítottak.

Kérjük a Román Rádió vezetését, hogy biztosítsa a törvényben is előírt archiválási kötelezettségek teljesítéséhez a szükséges személyi, műszaki és anyagi feltételeket, ami a rádiózás szakmai érdeke, de fontos és értékes része az ország kulturális vagyonának is. Kérjük ugyanakkor a Rádió vezetőtanácsának az RMDSZ által kijelölt tagját, hogy tekintse fontos feladatának a Román Rádió belső magyar szerkesztőségek hangarchívuma fejlesztésének helyzetét.

Fontosnak tartjuk azt is, hogy közkinccsé tegyék a létező felvételeket, hangtárakat: ezek az archívumok egyfelől legyenek kutathatóak, másfelől az esetleges

érintettek számára is elérhetőek, használhatóak.

Felhívjuk ugyanakkor a kereskedelmi rádiók üzemeltetőinek figyelmét arra, hogy a – szabályozás által előírt egyhavi archiváláson túl – fontos volna az általuk készített interjúk, riportok hosszabb távú megőrzése, akár internetes hangarchívumban, hiszen naponta szülehetnek olyan felvételek, amelyek rövid idő múlva felbecsülhetetlen kulturális vagy történelmi értékű dokumentumnak számíthatnak.

Szováta, 2023. március 25.

Magyar Újságírók
Romániai Egyesülete

Közzszolgálatiáság és értékmentés...

(folytatás az előző oldalról)

Bukarest: Digitalizálás holtidőben

A Bukaresti Rádióban nagyon eseti volt eddig az értékmentés, az archiválás, mondhatnám szerkesztőtől függött. Minden szerkesztő saját magának mentette el az utókor számára fontosnak tartott interjúkat, riportokat, de egy-egy nyilvánartartása ezeknek az anyagoknak nincs.

A digitális sugárzás 2017-es bevezetése óta van számítógépes archívum, de itt a teljes adások hanganyaga található meg, a témák nem szerepelnek.

A 2017 előtti időszakból szalagokon vannak interjúk, riportok, jegyzetek, ezekről a tároló dobozokon vagy az ebbe elhelyezett papírlapokon vannak bizonyos információk.

Az 1990-es évek közepe körül készült egy füzet, amelyben nyilvánartartásba vették a szerkesztőségben akkor létező aktuális és régebbi szalagok többségét. Ezt használjuk manapság is régi anyagok visszakeresésére. A szalagok egy részét ki-selejteztük, főként azokat, amelyek olyan felvételeket (kórusművek, könnyűzene) tartalmaztak, amelyek azóta elérhetők jobb minőségben digitálisan is.

Körülbelül fél éve van egy új kollégánk, akit többek között az archiválással is megbíztunk. Kolozsvárról kértünk útmutatót az archívum nyilvánartartásával kapcsolatban és jelenleg a rádió stúdiójában az 1970-1980-as években készült felvételeket másoltatjuk be a számítógépbe és vezetjük be egy Excel táblázatba a rendelkezésre álló adatokkal együtt.

A szerkesztőségnek, amely magyar és német részlegből áll, hétköznapi 8 órás időtartamra van külön

stúdiója, itt a „holtidőben” másolják be a régi szalagokat, amelyeket ezt követően dolgozunk fel és vezetünk be a digitális nyilvánartartásba.

Az év elejétől az archiválással foglalkozó kolléga a napi tematikus műsorokat és a felvezetőket menti el külön külső tárolóra, de egyelőre nem kereshető formában. Már ez is előrelépés, hiszen eddig csak a szerkesztők maguk mentették saját adásaikat és nem volt egységes nyilvánartartás.

A Nap jegyzete című rovatot szerzőkre bontva mentjük el és tároljuk, ezekhez szöveges változat nincs, vagyis még nincs, de lehetséges a jövőben.

Egy szó mint száz, nagyon az elején járunk az archiválásnak, de remélem lassan sikerül legalább a szalagokon lévő műsorokat digitalizálni és az ott szereplő adatokkal együtt Excel táblázatba összesíteni.

Forró László

Értékkörzés, közzszolgálatiáság a rádióban Szösszenetek

Közzszolgálat: ez azt jelenti, hogy olyan műsorfolyamat szolgáltat, ami lefedi minden társadalmi réteg igényét az esti mesétől a hitvilágig, a népzene-től az operáig mindent.

A közzszolgálati rádió

hangja tárgyilagos, nemcsak a híradásokban, hanem a réteg-műsorokban sem lehet érzelmi-leg túlfűtött (például nem lehet kedvesen súlyos balesetről beszámolni)

A zene

önálló entitásként kell szerepeljen, nem szabad rábeszélni vagy azt a zeneszám közepén lekevern. Legalábbis ezt tanították anno a BBC által szervezett tanfolyamon, Nagyszebenben.

A rádió különben olyan intellektuális műfaj, amely mellett lehet mást is csinálni (gyermeket nevelni, vasalni, mosogatni, stb.)

A világ mindeközben nagyot változott!

A hangfelvételt készítő eszköz-től (szalag, ragasztó, olló) a vá-góprogramokig minden más lett.

A Marosvásárhelyi Rádió volt munkatársaként azt szoktam mondani, hogy a technika meg-öli a művészetet, főleg, amikor felgyorsult a szalag, vagy egyszer-űen megállt a felvétel.

Ma már, el kell ismerjem, hogy a technika segíti a műsorkészítést, de azért a közzszolgálati rá-

dió hangja legyen természetes, a rovat, az interjú szóljon hitelesen valakiről, valamiről...

Ami pedig az értékkörzést, archiválást illeti, a Marosvásárhelyi Rádió Aranyszalagtára 1958-tól napjainkig számos igazi értéket őriz. A régi hangfelvételek digitalizációja folyamatában komoly kihívás elé állítja a szerkesztőt, hangtechnikust egyaránt.

Természetesen nem szükséges mindent archiválni, de az igaz, ha félévenként, esetleg havonta egy híradást, rovatot, műsört rögzítenek, az megmarad kordokumentumként az utókor számára...

Borbély Melinda

„Isten éltesse, sajtószabadság!”

Időtálló értékek az átalakuló médiatérben

Miért és miként nyújthat többet a hagyományos nyomtatott sajtó a virtuális tér „képernyősimogató” információhordozóinál, mit vett el a világjárvány két esztendeje az írott és az audiovizuális médiától, és mit adott helyette, létezik-e tulajdonképpen igazi sajtószabadság? – egyebek mellett ezekre a kérdésekre fogalmazódtak meg izgalmas válaszok a Magyar Újságírók Romániai Egyesületének (MÚRE) Maros megyei szervezete március 14-i, kedd délutáni kerekasztal-beszélgetésén a megyei múzeum marosvásárhelyi várbeli épületében.

A magyar sajtó napja, március 15-e alkalmából A sajtószabadság öröksége – újságírás az átalakuló médiában címmel szervezett egyúttal Karácsonyi Zsigmond, lapunk főszerkesztője, Szucher Ervin, a Vásárhely.ma internetes portál, Kulcsár Andrea, a Román Televízió, Jakab Orsolya, az Erdélyi Magyar Televízió és Vajda György, a Népújság munkatársa járta körbe az említett témaköröket. A beszélgetés előtt Bögözi Attila, a MÚRE

ügyvezető igazgatója a lánglelkű költő gondolataival üdvözölte a – nem kizárólag szakmabeli – hallgatóságot.

– „Ma született a magyar szabadság, mert ma esett le a sajtórul a bilincs...” – írta lelkesen a történelekről Petőfi 1848. március 15-i naplóbejegyzésében, annak apropóján, hogy 1848-ban e napon nyomtatták ki a magyar sajtó első két szabad termékét: a Tizenkét pontot és a Nemzeti dalt. A Tizenkét pontból

már rögtön az első követelte a sajtószabadságot, ami az egészséges demokrácia alapköve, maga az az állapot, amikor a sajtó munkatársai, az újságírók külső befolyástól és törvényi korlátoktól mentesen dönthetik el, mi jelenjen meg az adott sajtótermékben. Ebbe egyaránt beleérthető a szerkesztés szabadsága, valamint a cenzúra tilalma. A magyar sajtó napját 1990 óta ünnepeljük ezen a napon, és idén a hagyományalapító szándékkal a Magyar Újságírók Romániai Egyesületének legnagyobb területi szervezete, a Maros megyei is bekapcsolódik a magyar sajtónapi rendezvények hosszú sorába. (...) Isten éltesse, magyar sajtószabadság napja! Isten éltesse minden újságírót, aki tudásának legjavával és a legnagyobb szakmai alázattal öfelségét, az Olvasót szolgálja.

(folytatás a következő oldalon)

A márciusi marosvásárhelyi találkozó résztvevői a megyei múzeum várbeli termében

„Isten éltesse, sajtószabadság!”

(folytatás az előző oldalról)

Simonffy Katalin MÜRE-alelnök elmondta, hogy a Maros megyei szervezet novemberi találkozásán vetődött fel az ötlet, hogy ezen a napon legyen hangsúlyos a nyugtalanítóan átalakuló médiaterről, illetve a sajtószabadság örökségének veszélyeztetettségéről kötetlenül beszélgető sajtóképviselők jelenléte. Az alelnök a továbbiakban Szűcs Lászlónak, az egyesület elnökének erre az alkalomra írt levelét olvasta fel, ebből idézünk:

„A sajtószabadság nem szakmai kérdés, hanem társadalmi állapot. Ugyanígy a hiánya, amiben mindennapjaink telnek. Folyamatosan tudatosítanunk kellene: szabad sajtó, minőségi, szerkesztett tartalmak nélkül nincsenek tájékozott, szabad polgárok. Mindez komoly kihívás, jelentős felelősség olyan időben, amikor sokkal kevesebben írjuk, szerkesztjük megfigyelt lapjainkat, készítenek műsoraitokat, mint jó három évtizede... (...) Ma már abban sem vagyok biztos, hogy a média alakult át, sokkal inkább az a politikai, gazdasági, társadalmi környezet, amelynek a sajtó maga is része. A kihívásokra reagálnunk kell, legyenek azok közösségi oldalak vagy a helyünkre pályázó mesterséges intelligencia.”

Az erdélyi magyar sajtó fekete éve

A rendezvény házigazdájának köszöntője után Karácsonyi Zsigmond, az eszmecsere ötletgazdája elindította az első kérdéskört: hogyan is állunk a sajtószabadsággal, illetve a saját szabadságunkkal, meddig is terjed ez, amikor „hóban, sárban, egyes pofátlan közszereplőket kijátszva valamit termelni kell”, „amikor az újságíró információszerezés céljából bekopogtat az

ajtón, az ajtó pedig bezárul előtte, és így nehezen tudunk eleget tenni annak a követelményünknek, hogy a polgároknak megbízható információkat adjunk, hogy azok alapján jó döntéseket hozzanak”.

– Az elmúlt három évtizedben talán nem volt annyira nehéz újságírónak lenni, mint az utóbbi három évben – dobta fel a labdát Karácsonyi Zsigmond a pandémiára és az azt követő háborús időszakra utalva, valamint arra, hogy 2022 az erdélyi magyar sajtó fekete éve volt, amikor számos nyomtatott magyar sajtótermék eltűnt, és több tucat újságíró vált munkanélkülivé.

Szucher Ervin, a nyomtatott formában megszűnt Krónika, illetve Székelyhon újságírója a sajtószabadság jelenlegi helyzetére utaló kérdésre kérdéssel válaszolt:

– Mit kap az olvasó? Szerintem nem mindegy, hogy ugyanazoktól a szerzőktől digitális formában vagy papíron kapja-e meg az információt. Azzal, hogy egyik napról a másikra öt-hat saját lapját számolta fel a magyar hatalom, éppen a leghűségesebb olvasóinkat büntettük, akik hajlandók voltak (és most is hajlandók lennének) pénzt adni a sajtóért. Áltathatjuk magunkat azzal, hogy hány követőnk van, és hány lájkot kapunk az interneten, de nem biztos, hogy azok, akik megnyomnak egy gombot, el is olvassák a cikket – hangsúlyozta Szucher Ervin, majd hozzátette: reméli, hogy a megyei magyar sajtópiacon nyomtatott napilapként egyedül jelen levő Népújság még évtizedekig megmarad a jelenlegi formájában.

A közszolgálati média „kiváltsága”

A Román Televízió Marosvásárhelyi Stúdiójának munkatársa, Kulcsár Andrea a sajtó függetlenségét a közszolgálati média kiváltságának nevezte.

– Tizenöt éve, mióta a jelenlegi munkahelyemen dolgozom, soha

senki nem mondta meg nekem, hogy kivel és miről kell, illetve kivel és miről nem szabad beszélgetni – szögezte le a televíziós munkatárs. Kulcsár Andrea szerint a pandémiás időszaknak megvolt a pozitív hozadéka is, hiszen számos, korábban nem ismert csatorna és munkamódszer tárult fel a bezártság kényszerhelyzetében, ilyen például az internetes videóinterjú. A közérdekű információszerezést illetően a negatív hírek kapcsán elzárkózó közszereplők magatartását azonosította problémaként, a 21. századi újságíró igazi kihívásaként a tévés kolléga, aki szerint az előljárók és szóvivők kommunikációs kultúrája eléggé hiányos.

A nyomtatott versus virtuális sajtótermékek dilemmájára visszatérve Karácsonyi Zsigmond kuriózumként tett említést az erdélyi magyar sajtó első internetes jelenlétéről, a Magyar Szó, a Szabadság és a Népújság 1997–98-ban világhálóra került cikkeiről. Ezt a lépést a többi között az akkori román politikum nyomása tette szükségessé, hogy az ezzel kapcsolatos információk eljuthassanak az Amerikában működő emberjogi testülethez.

Össze lehet-e hangolni a médiaképviselőket más közéleti szerepkörrel? – kérdezte Karácsonyi Zsigmond Vajda Györgytől, a Népújság munkatársától, aki pár éve helyi tanácsosként is tevékenykedett.

– Én mindkét munkámat el tudtam úgy végezni, hogy egyik se sérüljön. Itt a tisztességről van szó. Ha így teszel eleget a szakmád követelményeinek, akkor bárhol helyt tudsz állni – szögezte le munkatársunk, majd az információszerezés problematikájára visszatérve megjegyezte, egyes politikusok elfelejtik, hogy igenis szükségük van a médiára, hiszen, ha nem tájékoztatják hitelesen a szavazókat, akkor félremagyarázásokra és ezekből származó konfliktusokra számíthatnak.

„Mindig valamitől, valakitől függ”

Jakab Orsolya, az *Erdélyi Magyar Televízió* munkatársa a sajtószabadság, illetve a cenzúra kapcsán sarkalatosan fogalmazott:

– Több mint 15 év sajtóban való működés alapján nem hiszek abban, hogy van szabad sajtó. A sajtó mindig valamitől, valakitől, valamilyen iránytól függ, és függeni fog. Én ebben nőttem fel, és ezt tapasztalom ma is nap mint nap a munkám során. Szerintem az újságíró legfontosabb feladata, hogy megtalálja a racionális, pontos és érthető tájékoztatás módját. Az elmúlt években minden felületen arra törekedtem, hogy a megszerzett információt érthetően át tudjam adni bárkinek, és ezáltal hozzájáruljak egy tájékozott, gondolkodó társadalom létezéséhez.

A helyi magyar internetes portálok nagy számából kiindulva Karácsonyi Zsigmond azt tudakolta beszélgetőtársaitól, hogy a szétszabdalt médiamegjelenés nem osztja-e meg az újságírói erőforrásokat a hatékony sajtójelenlét rovására. A felvetésre Szucher Ervin reagált:

– Nem tudom, hogy mennyire forgácsolódnak szét az erők, én úgy látom, hogy mindenki próbál valamit csinálni, annak viszont nem lá-

Középen Karácsonyi Zsigmond, a rendezvény ötletgazdája, egyesületünk korábbi elnöke

tom értelmét, hogy egy gyűjtőnév alatt összegyűljünk, hiszen különbözők vagyunk, különféle tervekkel, elképzelésekkel. Nyilván jó lenne egy közös, erős sajtóorgánium, de ezt fentről megoldani nem lehet, a központosítás, legalábbis a mi szintünkön, nem megy. Láttuk, hogy mi lett belőle 1989 előtt és 2022-ben.

Szucher Ervin arra is kitért, hogy a nyomtatott sajtó a háttéranyagokkal, riportokkal, mélyinterjúkkal, illetve a minőségi publicisztikával tud olyat nyújtani, ami az online felületen nem található meg. A továbbiakban a televíziós műsorok

nézettségének nyomon követéséről, a sajtó hitelét rontó internetes bejegyzésekről, a hiteles forrásból tájékozódó, kevésbé manipulálható médiafogyasztók kineveléséről, valamint az összetartó marosvásárhelyi újságíró-közösség hiányáról is szó esett. A sajtónapi együttlét a hallgatóság kérdéseivel, megjegyzéseivel zárult.

Nagy Székely Ildikó
Népújság

Megjelent a *Népújság*
2023. 03. 15. számában

Átalakuló világ – átalakult média

A sajtószabadság nem szakmai kérdés, hanem társadalmi állapot. Ugyanígy a hiánya vagy akár a veszélyeztetettsége, amiben mindennapjaink telnek.

Folyamatosan tudatosítanunk kellene: szabad sajtó nélkül nincsenek szabad polgárok – ahogy minőségi, szerkesztett tartalmak, médiaanyagok nélkül nincsenek tájékozott polgárok. A tájékozatlan polgár nem lehet szabad.

Mindez komoly kihívás, jelentős felelősség olyan helyzetben, olyan

időben, amikor sokkal kevesebben írjuk, szerkesztjük megfogyatkozott lapjainkat, készítitek műsoraitokat, mint jó három évtizede, amikor néhány pillanatig vagy esztendőig úgy hihettük, úgy érzékelhettük, hogy visszaszereztük a szakma szabadságát és becsületét. Ma információk tömkelege zúdul nap mint nap a médiafogyasztóra, jobb esetben ellenőrizetlenül, rosszabb esetben szándékos félretájékoztatás formájában.

Ma már abban sem vagyok biztos, hogy a média alakult át, sok-

kal inkább az a politikai, gazdasági, társadalmi környezet, amelynek a sajtó maga is a része. A kihívásokra reagálnunk kell, legyenek azok a közösségi oldalak vagy a helyünkre pályázó mesterséges intelligencia.

A magyar sajtó napján kívánom, hogy eredményes legyen együttgondolkodásunk, szolgálja szakmai önbecsülésünk erősítését. Bizony, ráfér! Bizony, ránk fér!

Szűcs László

Média és politika: egymás szemében

A média és a politikum kapcsolatáról szervezett kerekasztal beszélgetést a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete és a Kós Károly Akadémia Alapítvány. A május végi, marosvásárhelyi találkozón szó esett a két terület közötti kapcsolatáról, és arról is, milyen hatással van az online tér a hagyományos sajtóra: a közösségi platformokon böngészve, az olvasó, felhasználó úgy érzi, kellően tájékozott, mintha nem is volna szüksége a hagyományosnak mondott médiára, a tévére, rádióra, a nyomtatott lapokra, sőt, már az internetes portálokra sem. Egyes politikusok ki is mondják: nincs szükségük már a hagyományos médiára, hiszen közvetlen kapcsolatot tudnak kialakítani választóikkal a közösségi hálókön.

A Kós Károly Akadémia Alapítvány elnöke, Markó Béla, bevezetőjében elmondta: sokan válságként élik meg, hogy a sajtó nem egyedüli hírszolgáltató, de ez az átalakulás szerinte természetes folyamat, amelynek hatására az újságíróknak újra kell gondolniuk saját szerepüket, feladatukat. Elmondta: a média nem kell lemondjon eddigi funkciójáról, hiszen – mint fogalmazott – *ha senki sem ellenőrzi a politikát, szabad utat engedünk a po-*

pulizmusnak. Azt mondta: ha a sajtó nem erős, nem kritikus, nem tud értékrendet közvetíteni, az veszélybe sorolhatja a politikát. Véleménye szerint, a romániai magyarok javarészt a magyarországi médiából tájékozódnak, ez pedig – mint mondta – *egyoldalú és máshonnan jövő, márpedig nekünk magunknak kell véleményt mondanunk* – fogalmazott Markó Béla, aki szerint a közvetlen, közösségi portálokon létrejött kapcsolat lebutított kommuniká-

ció. Véleménye szerint, szükség van a kritikus sajtóra is.

A Magyar Újságírók Romániai Egyesületének elnöke, Szűcs László felvezetését azzal kezdte, hogy nem is általában a sajtóról, hanem az újságírók helyzetéről, mai szerepéről szeretné, ha minél több szót ejtenének. Később emlékeztetett a dél-tiroli példára: az olaszországi – hivatalosan Alto Adige – autonóm tartományban a kisebbségek médiavállalkozásai a lapkiadás mellett egyéb szolgáltatásokkal is megalapozták anyagi függetlenségüket, támogatások helyett ezek jövedelméből tartják fenn lapjaikat. Hasonló megoldásokra nálunk nincsen példa, alighanem ezzel már el is késtünk. Szerinte az is kérdéses, hogy a jelenlegi, sok évtizede fennálló sajtóstruktúra fenntartható-e, indokolt-e, például kell-e ennyi megyei napilap vagy ennyi kulturális folyóirat, stb. Azt is elmondta: tudja, hogy sokan tiltakoznak a struktúra esetleges átalakítása ellen, a nagyobb piac nem elég vonzó a saját arculat feladásához. Amit egyértelműen sérelmezett, az a közbeszéd mai állapota,

A kerekasztal ezúttal valóságos volt a vásárhelyi Studium HUB tanácstermében

Kollégák Kolozsvárról: Újvári Ildikó és Rácz Éva

ami az egyik legfontosabb jövőbeni kihívás pedig a mesterséges intelligencia megjelenése a médiában.

A Brassói Lapok főszerkesztője Ambrus Attila elmondta, hiányolja a közbeszédből a közös narratívát, hogy nincsen olyan téma, amely mögé felsorakozhatna az erdélyi magyarság. Emellett, úgy fogalmazott: *a sajtó és a politikum viszonya nem jól alakult az elmúlt években*, az RMDSZ nem reagál a sajtóban megjelenő, őket érintő kritikákra, illetve „a sajtó és a sajtó” viszonya, a kollégák közötti szolidaritás is sokat romlott.

A Népújság főszerkesztője, Karácsonyi Zsigmond, hozzászólásában úgy fogalmazott: az újságírók néha szereptévesztésben élnek, a sajtó

önmaga kampányol a politikusnak. Ugyanakkor, szerinte, sokaknak a politikus mellett dolgozni jobb pálya, mint a sajtóban maradni.

A Marosvásárhelyi Rádió főszerkesztője, Szász Attila úgy véli: a sajtónak és a politikumnak nem kell egy csónakban ülni, mert a sajtó gondjait nem a politikumnak kellene megoldania. Úgy fogalmazott: a közmédiában kisebb a fizetés, mint a falusi polgármesteri hivatalokban, a felmérésekben pedig a közmédiá, sem a rádió, sem a televízió nincs sehol.

A Marosvásárhelyi Televízió szerkesztője, Kós Anna megjegyezte: majd akkor jön el a mi időnk – mármint a hagyományos médiáé – amikor a politikus rájön, hogy nem

jó a direkt kommunikáció a választókkal, hanem – szavait idézve: kell a szakszerű válogatás.

Ami a másik oldalt, a politikum hozzáállását illeti, Marosvásárhely alpolgármestere, Portik Vilmos azt mondta: neki nincs szüksége a médiára, mert a közösségi platformokon közvetlen kapcsolatba tud kerülni a választóival – ugyanakkor úgy fogalmazott: nem csak a hagyományos, hanem a közösségi média is halott. Mint mondta, a nyilvánosságot hamarosan a big tech fogja uralni, és ők fogják a fogyasztási szokásainkat is meghatározni. Szerinte sem hiteles, sem független sajtó nincs.

Kollégája, Kelemen Márton helyi tanácsos is feszegette a sajtó hitelességének kérdését, és elmondta: szerinte az emberek jelentős része manipulálva van, a romániai magyarok esetében a magyarországi média által, amely trösztjéhez tartozik a romániai magyar média egy része is.

Frunda Csenge marosvásárhelyi frakcióvezető úgy fogalmazott: bár tudja, hogy a politikusok már nem molinókat, plakátokat vásárolnak, hanem telefonos reklámot, ő még mindig fontosnak tartja a hagyományos média szerepét. Hangsúlyozta: az RMDSZ teszi lehetővé a romániai magyar média működését.

Rácz Éva, a MŰRE-IT tagja elmondta: sok hazai újságíró mai napig a közszolgálatban hisz, és ezért másképp látják a közösségi platformok helyzetét, mint a politikusok: számukra fontosabb a szerkesztett tartalom, a felelős újságírás, szemben a közösségi platformokon terjedő esteleges, ellenőrizetlen tartalmakkal. Ugyanakkor, a média és a politikum közötti kapcsolat illusztrálására, említett olyan eseteket is, amikor többszöri egyeztetés után sem sikerült interjút készíteni (nem mindig) magas beosztású politikusokkal. Ugyanakkor, hangsúlyoz-

(folytatás a következő oldalon)

Portik Vilmos alpolgármester és Kovács Mihály Levente megyei ügyvezető elnök

Média és politika: egymás szemében

(folytatás az előző oldalról)

ta: a hagyományos médiának multiplikátorai a közösségi platformok.

A Szabadság főszerkesztője, Újvári Ildikó, a MŰRE BB elnöke is arról beszélt: a hagyományos és a közösségi média meg kell hogy férjen egymás mellett, de óvatosan kell kezelni a közösségi platformokat, amelyek magánvállalkozások, va-

laki tulajdonában. A hagyományos sajtóról pedig elmondta: tapasztalatai szerint, a gyermekek, fiatalok azért nem olvassák a lapokat, mert nincs vele kapcsolatos élményük – és ez a szülők miatt van így. Illetve, amióta megszűnt a Szatmár megyei magyar napilap, többen jelentkeztek, hogy előfizessenek a lapjukra, még úgy is, hogy nem aznap kapják meg az újságot.

Ami a kerekasztal-beszélgetés következtetéseit illeti, a felek egyetér-

tettek abban, hogy folytatni kell – és folytatni fogják – a párbeszédet, mert közösen kell megoldást találni most felvetett kérdésekre, például arra, hogy milyen ma a romániai magyar közbeszéd, illetve, úgy vélik, hogy közösen kell megteremteni azt a helyzetet, amelyben a romániai magyar média működni tud a továbbiakban is, a politikum beleszólása nélkül, a közösségi platformok lehetőségeit a mostaninál akár még jobban kihasználva.

Kinyilatkoztatás helyett párbeszédet

Rövid időn belül másodízben fordul elő, hogy politikai szereplő testi agresszióval fenyeget romániai magyar újságírókat. Ami újdonság, hogy ezúttal a fenyegető is erdélyi magyar: az Erdélyi Vitézi Rend tagja, az RMDSZ lemhényi helyi tanácsosa Facebook-hozzászólásban írt arról, hogy szíjat hasítana Kulcsár Árpád újságíró hátából a Mierce.hu oldalon megjelent írása miatt, melyben egy kézdivásárhelyi Horthy-megemlékezésről fogalmazta meg véleményét.

Egyesületünk múlt év novemberében egy hasonló fenyegetést követően, amikor az egyik magyarországi politikai párt, a Mi Hazánk nemzetpolitikai kabinetjének vezetője egy ismert erdélyi magyar újságíró felakasztásának a lehetőségéről beszélt nyilvános rendezvényen, a gyűlöletbeszéd minden formáját elítélve elhatárolódott az elhangzottaktól. Elutasítva a fizikai erőszak minden formájával együtt a szóbeli megfélemlítést is, felhívtuk a figyelmet arra, hogy az ENSZ

Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) világszerte felszólította a hatóságokat az újságírók elleni bűncselekmények kivizsgálására és elítélésére. Akkori állásfoglalásunkban megfogalmazott óhajunk e mostani esetre is érvényes: „Erőszakmentes közbeszéd Erdélyben, a politikában és a médiában egyaránt!”

Meggyőződésem szerint a vélemények különbözősége semmilyen körülmények között nem teszi megengedhetővé másik fél fenyegetését, sértegetését, még kevésbé a testi épiségének vagy életének veszélyeztetésére történő utalásokat. Különösen egy választott tisztségviselő részéről – legyen az akár közszégi tanácsos – elfogadhatatlan ez a magatartás. A közélet és a média minden szereplőjének kötelessége lenne fellépni a kulturált közbeszéd visszaállításáért.

A legutóbbi ügynek az újságíró fenyegetésén túlmutató, politikai vonatkozását sem kerülhetjük meg. Horthy Miklósról és a nevével fém-

jelzett korszakról lehet és érdemes szakmai vitákat folytatni, ám ez nem jelenti azt, hogy a korszak és névadója kultusza, ünneplése, az ehhez kapcsolódó emlékjel-hagyások is ebbe a körbe tartoznának. Különösen nem a legnagyobb romániai magyar politikai és érdekvédelmi szervezet érintettsége mellett.

Ami az utóbbi napok dilemmáját jelentette számunkra: nem biztos, hogy kellő figyelmet kap minden esetben egy szervezeti állásfoglalás. Talán hatásosabb lenne párbeszéd kezdeményezése a politika, a közélet és a média szereplői között, hogy legalább itt, az erdélyi médiatérben képesek legyünk meghonosítani kulturáltabb hangnemet. Ennek érdekében kezdeményezzük az év folyamán egy szakmai találkozót szervezését, hogy értékelve a helyzetet, módot keressünk a közbeszéd általános romlásának megállítására, a gyűlöletbeszéd visszaszorítására.

Szűcs László

Brassai sajtófotó vándorkiállítás 2023-ban is

Március 24-én Szovátán, a Teleki Oktatási Központban nyílt kiállítás a VII. Brassai Sajtófotó-pályázat zsűrizett képeiből. Nagy Miklós Kund megnyitóját követően jelentette be a Halmágyi Zsolt, Sarány István, Szűcs László összetételű zsűri a pályázat díjazott alkotóinak alábbi névsorát. A tárlat ezt követően májusban Csíkszeredában, majd Bukarestben fogadta a látogatókat, majd júniusban a nagykárolyi Károlyi kastélyban is bemutattuk az anyagot. A sorozat Kolozsváron folytatódik, lapzártánk után, július 12-én a Spectator házban nyitjuk meg a kiállítást, partnerségben a Kolozsvár Társasággal. Az alábbiakban a csíkszeredai és a bukaresti megnyitókra térünk vissza, az idei díjazottak névsorát is ismertetve.

Díjnyertes sajtófotók, újdomságok a drónfelvételek

Hetedik alkalommal hirdette meg a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) a Brassai Sajtófotó-pályázatot. A több száz beérkezett

fotóból, melyek között újdonságként szerepelnek a drónfelvételek, mintegy félszáz művet válogatott ki a zsűri. A fotókiállítás Csíkszeredában, a Megyeháza Galériában volt látogatható.

Az ünnepélyes megnyitóra szép számban jöttek el érdeklődők. A

megjelenteket Botár László, a Hargita Megyei Kulturális Központ munkatársa, galériavezető, képzőművész köszöntötte, mondván: a Brassai fotópályázat 2022-es anyagának válogatását tekinthetik meg a látogatók, kivetítőn pedig a teljes sorozatokat láthatják. A sajtófotó a legátfogóbb, talán az élet minden részéből elles valamit, és közvetít nekünk, és ha jó a fotós, akkor a történet át tud jönni, mert minden fotó történeteket mesél nekünk, és tartalmakat.

Lukács Bence Ákos vezető csíkszeredai magyar konzul köszöntőbeszédében rámutatott arra, hogy ma az alkotói szabadság korát éljük, és ehhez megváltozott világunk bőven szolgáltat témát sajtófotózás területén is. Az, hogy a MÚRE immár hetedik alkalommal tartotta fon-

(folytatás a következő oldalon)

Lukács Bence Ákos, Botár László és Halmágyi Zsolt a Megyeháza Galériában rendezett megnyitón

Brassai sajtófotó vándorkiállítás...

(folytatás az előző oldalról)

tosnak a sajtófotó-pályázat kiírását, két dolgot jelez: egyrészt az erdélyi magyar sajtó színvonalát, vagyis azt, hogy a minőségi újságírás és a művészi igényű fényképezés szervesen összetartozik, másrészt azt, hogy van elegendő magyar tehetséges fotós a Kárpát-medencében és a nagyvilágban, aki méltónak bizonyul a nagy elődökhöz, legyen szó Brassairól (eredeti nevén Halász Gyula), André Kertészről vagy Robert Capáról.

Halmágyi Zsolt sportfotós, a sajtófotó-pályázat zsűrielnöke is szólt a jelenlévőkhöz méltatva a pályaműveket, kiállított fényképeket. Elmondta: idén vezették be először a drónkategóriát, és ebben a kategóriában is több pályamunka érkezett. A szervezők az idei pályázatot az elmúlt évi Brassai-fődíjas, 2022 decemberében elhunyt fotográfus, Móricz-Sabján Simon emlékének ajánlják.

Létai Tibor,
Hargita Népe, 2023. május 4.

Huszár Szilamér nyilatkozik az ETV-nek a bukaresti tárlatnyitó után

MÚRE rendezvényözön Bukarestben

Több szempontból is emlékeztetes marad szervezetünk életében 2023. április 19-e, hiszen három esemény helyszíne is volt a főváros. Este a Bukaresti Liszt Intézetben nyílt kiállítás a hetedik alkalommal meghirdetett Brassai sajtófotó-pályázat nyertes munkáinak válogatásából, kora délután pedig a

bukaresti Ady Endre Elméleti Líceumban indítottuk útjára a MÚRE fiataloknak szánt médiatudatos-sági kampányát, illetve az iskola-újságok szerkesztőit segíteni hivatott programot. (Lásd utóbbi témáról anyagunkat a 33–35. oldalakon!)

A bukaresti Ady Endre Elméleti Líceum felső tagozatos diákjainak Lukács Orsolya és Farkas Kriszta, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Újságíró szakának

Szűcs László, Halmágyi Zsolt és Sarány István hallgatja Nagy Miklós Kund szavatai tárlatnyitóját

II. éves hallgatói, a MŰRE ifjúsági szakosztályának képviselői tartottak interaktív előadást. Többek között arról beszéltek, hogyan lehet kiszűrni az álhíreket, mire vigyázzunk a közösségi oldalak használatában. A találkozó végén az iskola *ParADYcsom* című újsága két szerkesztőjével beszélgettek a lapszerkesztés csínjáról-bínjáról. Jó alkalom volt ez az együttműködés megalapozására, hiszen Orsi és Kriszta jövőbeli támogatásukról is biztosították a diákokat.

Az est fénypontja a Bukaresti Liszt Intézetben tartott Brassai sajtófotó kiállítás volt, ahol a megnyitón többek között jelen volt két díjazott, Huszár Szilamér és Klárik Lóránd. Üdvözlő beszédében Kósa András László, a Bukaresti Liszt Intézet igazgatója azt emelte ki, hogy az egész Kárpát-medencében élő magyar fotográfusok részt a MŰRE által kiírt pályázaton, amelynek díjnyertes munkáiból összeállított kiállításnak immár ötödik éve ad otthont a Bukaresti Magyar Kulturális Intézet.

Eugen Negrea, a Romániai Fotóművészek Szövetségének elnöke a sajtófotózás elmúlt évtizedekben tapasztalható hanyatlásáról beszélt. Felelevenítette, hogy amikor egy sajtótermék nehéz helyzetbe kerül, elsőként a fotóriporterektől

A kiállítás plakátja Csíkszereda főutcáján

válí meg, mintha nem lenne rájuk szükség. A sajtófotó fontosságáról hangsúlyozta, hogy ez a fényképezet egyetlen ága, amely őszinte, hiszen a fotográfus semmi más nem tesz, mint visszaadja, megjeleníti a valóságot. A sajtófotó az életünket jelenti, kordokumentum.

Huszár Szilamér, a Brassai sajtófotó pályázat drónfotó kategóriájának győztese a drónfotózás rejteimeiről, a perspektíva változásairól beszélt.

Lukács Orsolya Izabella a MŰRE ifjúsági szakosztályának nevében köszöntötte az egybegyűlteket és

elmondta, a fiatalok is szeretnek fotózni, nekik is nemrég volt egy fénykép kiállításuk Kolozsváron.

Az est záróakkordjaként a Bukaresti Liszt Intézetben levetítették a sajtófotó pályázat névadójáról készült dokumentumfilmet. Borsody István: Párizs szeme – Brassai című dokumentumfilmjéből részletes és hiteles portrét kapunk a brassói születésű Halász Gyuláról, aki sokoldalú, állandóan kísérletező, sikeres és újító fotóművészként vált híressé a két világháború közötti Párizsban.

Forró László

A VII. Brassai Sajtófotó-pályázat díjazott alkotói

Brassai-fődíj

Szőllősi Máttyás Anyóka című képeért, továbbá Szerelmespárok és Ottmaradók című sorozatáért

Riportfotó kategória díja

Sánta István Csaba Aqua című képeért és Slow című sorozatáért

Sportfotó kategória díja megosztva

Kerekes István Varázslatos pillanat, továbbá Na, vajon mi lesz? című képeiért; **Ótos András** Vágta című sorozatáért

Szociofotó kategória

Klárik Lóránd Bandázás című képeért

Hír, esemény-, dokumentarista fotó kategória díja

Szerda Zsófia Tánc a dukátért, valamint Kolbász-töltő verseny Bácskertesén című sorozatáért; **Pataki Hajnal** Táncitanítás című képeért; **Bikfalvi Zsolt** Freece című sorozatáért

Drónfotó kategória díja

Huszár Szilamér Szent Anna-tó, valamint Templom és kolostor Gyergyószárhegyen képeiért; **Szigeti Vajk István** Fény árnyék, Havasi legelő, valamint Krakko völgyhíd című képeiért

A Holnap Kulturális Egyesület Natura-különdíja

Molnár Edvárd Halpusztulás, valamint Madarász című sorozatáért

Akik nem érzik úgy, hogy elszórtan élnek

A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete 1997-ben felvállalta azt, hogy miután az újságírók tollal és fényképezőgéppel felvérték Erdély egy-egy sajátos kistérségét, riportkötetbe foglalja, megjelenteti a kollégák írásait. Az első riporttábor Kőhalomban volt, amelynek eredményeként 1998-ban kiadták az első riportkötetet. Azóta az egyesület azon igyekezett, hogy évente legalább egyszer riporttábort szervezzen, és az írásokat könyvbe foglalva kiadja. A legutóbbi kötetet, amely a Fehér megyei magyarok által lakott szórványtelepülések életét tükrözi, június 17-én, szombaton délután mutatták be a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégiumban.

Nem véletlenül szervezték a kötet bemutatóját Nagyenyeden, a nagy nevű alma materben. Hathatós segítséget nyújtott ehhez Vincze András, Fehér megye alprefektusa, Lőrincz Helga, Nagyenyed alpolgármestere, Szócs Ildikó, a kollégium igazgatója és a környékbeli magyar polgármesterek, lelkipász-

torok is, akik szívesen fogadták az újságírókat, készséggel beszámolva mindennapi teendőikről és egyebekről. A kötet, a teljesség igénye nélkül, ezúttal egy igazán különleges régiót térképez fel. A bejárt települések némelyike hajdanában az egykori Aranyosszékhez tartozott, más helységek élete, történe-

te szorosan összefüggött a Nyugati érchegység évezredes bányászatával vagy az állattenyésztéssel. A sors kegyetlenül bánt az itt élő magyarokkal, ugyanis a Horea, Cloșca és Crișan-féle parasztlázadáskor, majd az 1848–1849-es forradalomban véres pogromokat hajtottak végre ellenük, porig rombolva a településeket (köztük Nagyenyedet), a templomokat, nem kímélve az emberi életet sem. S míg 1918-ig az Osztrák–Magyar Monarchiában sikerült talpra állni, az országváltást követő évtizedekben igencsak felgyorsult a leépülés, az asszimiláció, amely az 1945 utáni kommunista időszak még jobban felgyorsult. Ezen a vidéken a templom és az iskola voltak azok a biztos bástyák, amelyek megőrizték a magyarságot. Az 1989-es rendszerváltás után a közösség összefogott. Értelmiségiek, lelkipásztorok, tanárok, a közösségért nem könnyű feladatot vállalók sziszifuszi mun-

A nagyenyedi könyvbemutatón Újvári Ildikót egy csokor rózsával köszöntötte a csombordi riportalany, Csíki Tünde

kájának köszönhetően ma már nem érzik úgy, hogy elszórtan élnek. Ezért is ez a fontos mondat került címként a kötet borítólapjára. A könyvben helyet kapott riportok is ezt próbálják igazolni. Azt, hogy a történelmi megpróbáltatások ellenére miként állt talpra a közösség, és hogyan tudott helytállni a nacionalizmus fellángoló fenyegetettsége közepette. De megtudható az is, hogyan újítanak fel templomot az alig egytucatnyi magyar református vagy katolikus egyház-közösségekben, mit jelent a többségében román településen politikai funkciót vállalni, előjáróként tervezni, gazdálkodni, bort előállítani, virágot (rózsát) és zöldséget termeszteni, egyszóval kézzelfogható eredményeket elérni, és a történelmi múlt ellenére békésen, előretökölten élni a többséggel. A múlt sötét árnyai ellenére és a beolvasás, a szétmorzsolódás jelenbeni valósága ellenére, a kötet riportjai nem borítólátók. A szülőföldjükön élni akaró, hittel és meggyőződéssel, célokkal felvértezett, dolgozó, szorgos emberek megannyi tükrözik a kötet, amelyet lapozva arról olvashatunk, hogy miként lehet valaki egyszerre sáfár, first lady és családanya is. Képet kaphatunk arról, hogy miként lehet őrizni Márton Áron püspök szellemi hagyatékát Gyulafehérváron, a román egyesülés központjában. Érdekes története van Abrudbányának, Erdély igazi eldorádójának. Igazi múltbéli visszatekintőt nyújt Nagyenyed épített örökségének, az épületekhez fűződő történeteknek az ismeretése. Megtudhatjuk, hogy milyen missziós feladatot jelent lelkipásztornak lenni a szórványvidéken. Betekintést nyerhetünk a környékbeli gazdák életébe. Kiderül az is, hogy mit jelent ma nagyenyedi kollégistának lenni, s arra is választ kaphat az olvasó, miért gond az, ha nincs sárga festék...

Szűcs László és Lukács Orsolya Izabella

Forró László mesél magyarlapádi riportjáról a nagyenyedi hallgatóságnak

A könyv nemcsak sajtósoknak szól, hanem mindazoknak, akik érdeklődnek történelmünk, múltunk iránt, szeretnek kirándulni, baráncolni, új tájakat felfedezni, emberekkel találkozni, és – az újságírók közvetítésével – első kézből megtudni olyan információkat, amelyek kiegészíthetik ismereteinket, és így újra felfedezhetjük Erdély egyik, történetekben és etnikailag igen színes és érdekes vidékét.

A kötetet a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete adta ki a Com-

munitas Alapítvány támogatásával, a Holnap Kulturális Egyesület közreműködésével. Szerkesztette Szűcs László, a MŰRE elnöke. A könyvben Ambrus Attila, Basa Emese, B. Nagy Veronika, Csermák Zoltán, D. Mészáros Elek, Farkas Kriszta, Forró László, Lukács Orsolya-Izabella, Mihály Kriszta-Kinga, Rácz Éva, Sarány István, Szűcs László, Újvári Ildikó, Vajda György és Vetési László közölt írást és fotókat.

A Népújság alapján

Benkő Levente

Csinta Samu méltatása az EMKE Spectator-díja mián

Hölgyeim és Uraim!

„Csapjunk bele a lecsóba...” – általában ezzel a tömondatával kezdődött a naponta úgy fél tíz tájt kezdődő szerkesztőségi értekezlet. S akkor ízekre szedtük az aznapi lapszámot, majd megnéztük, hogy mi lenne a másnapi menü. Kolozsváron, a Krónika Thököly, majd a költözést követően Méhes utcai szerkesztőségében voltak ezek a csak és kizárólag szakmai mederben zajló elemzések-egyeztetések; éppen Samunak köszönhetően mellőzve az olyan ártalmasságokat, mint például a hiúság, a szakmai irigység vagy a hiszti. És tíz esetből legalább kilenc és félszer úgy álltunk fel az asztal mellől, hogy „azért ez vállalható lapszám lett”. Mindez a kétezres esztendő legelső évtizedében volt.

A történet megértéséhez vissza kell kanyarodnunk egy kicsikét. Csinta Samu ugyanis a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumban eggyel járt felettem, már úgy értem, hogy korosztályilag. A hetvenes évek derekán volt ez, amikor a sepsiszentgyörgyi Textil, akkori hivatalos nevén az OSC – Olt Sport Club, a mai OSK elődje, ahol az ő édesapja, Samu bácsi is kergette a bőrt, és lövöldözte a gólokat egykoron! –, tehát az OSC a B-, a baróti Bányász – a nagyjait Hargitában ügyeskedő áldott emlékü édesapám fiatalkori örökös ellenfele! – pedig a C-osztály kapuit döngette. Mindkettő felfelé. Mindkettő sikerrel.

Az iskolás évek utáni sikertelen egyetemi felvételik nyomán bizonyára olyan volt a Samu szájaíze (is), mint apáinké ama berni vébődöntő után. Azóta Samu a nyil-

vánosság előtt adott hálát a Jóistennek, hogy nem jogász és nem filozófus lett belőle, hanem újságíró. Tanúsítom: Samu igazat szolt, mert ellőtt felvételiimnek köszönhetően magam sem filológus vagy földrajztanár lettem, hanem az, ami. Mármint szakmailag. Amiért magam is hálás vagyok Istennek.

Sok évek után, 1990 januárjában Szentgyörgyről Barót felé arról beszélgettünk a buszon, hogy Új Sport címen lapot indítanak, s hogy Budapestre készül, újságírást tanulni. Mármint helyükre tenni a szakmai alapköveket. A Bálint György Újságírói Főiskolán szerzett fundamentum az amúgy is kéznél levő tehetségével oda vezette őt, ahova: az Új Sport, a Pesti Hírlap, az Esti Hírlap, a Sportissimo, a Magyar Hírlap, az Erdélyi Napló, miként szó volt róla: a Krónika; a hazafelé ívelő pálya újabb szakaszában pedig a Háromszék, s e behálózós világban egyben a Nemzeti Sport szerkesztőségébe is.

Nem akármilyen pálya, és nem akármilyen szint ez, emberek! Már hogy volna az, amikor az ember atlétikai vagy/és más módon világversenyeken lehet ott, és a helyszínről tudósíthat? Amikor magával Juan Antonio Samaranch NOB-elnökkel parolázhat. Vagy amikor az 1995-ös göteborgi atlétikai világ bajnokságról a Magyar Televízió helyszínről közvetítő riportere, Gulyás László világgá kürtöli, „most szól Csinta Samu, hogy a női szám toronymagas esélyese azért teljesít gyengécskén, mert lázas...” Élő adásban, kérem!

Ez a kiváló pálya még akkor is vállalható, ha – kizárólag szakmai

mederben maradva, mindenféle ártalmasságtól mentesen – itt és most helyre kell tennem egy apróságot. Egyik interjújában Samu azt mondja: örül, hogy 1997-ben ott lehetett azon a kumamotoi férfi kézilabda világbajnokságon, amelyen negyedik helyével a magyar csapat addigi legnagyobb sikerét érte el. Bizonyára nem ő, az interjúalany, mármint Samu, hanem a riporter, a rovat-szerkesztő, a szerkesztőségi titkár, a tördelő, a korrektor, a tisztafej, a lapkihordó, de még a kávéfőző is, szóval az egész redakció bóbiskolt el – előfordul, ez a szakma már ilyen... –, hiszen férfi csapatunknak nem az a Japánból hozott negyedik, hanem az 1986-as, svájci vében nyert második helye az eddigi legnagyobb sikere. Még hogy apróság... Semmi gond, ez is vállalható! Főleg ama szépen csengő-fénylő ezüstérem! Igaz, hogy 1986-ban még nemigen sétafikáltunk – Svájcba sem, Japánba a legkevésbé...

Jut eszembe: atlétika! Legénykorában Samu valami 10,80 másodpercet tudott száz méter síkon. Ha olyan nyolcvan-kilencven évvel korábban születik, Athénban – a Milennium évében – aranyérmes. Világsúccsal! És mindmáig ő lenne az egyetlen olimpiai bajnok százaz vágtaoznók. És a századik magyar olimpiai aranyérem nem a Hegedüs Csabánké lenne, hanem az Erdős Sándor, Fenyvesi Csaba, Kulcsár Győző, Osztrics István, Schmitt Pál alkotta párbajtőr csapatunké. De mivel nem az újkori olimpiák hajnalán, hanem a római nyári játékok évében születettél, hát sajnálom, ez van, Samu...

Előtérben Széman Péter, az EMKE elnöke, valamint Csinta Samu és Benkő Levente

Amúgy nem olyan nagy baj, hogy így történt, mert Samunk így legalább szintet léphetett. Írásbelit. És megírhatta remek könyveit. Mindenkinek a legjobb szívvel ajánlom az *Arisztokraták honfoglalását*, a Kallós Zoltán életét megörökítő *A Lélekmentő* című regényt, a választói Kallós Zoltán Alapítvány első negyedszázadát összefoglaló Úton az Ararát felét, a mikós diákok hetvenes évekbeli „lázadását” megörökítő *Plakátballadát*, vagy/és a négyszeres olimpiai bajnok tornászcsillag földink, Szabó Kati pályafutását megörökítő *Az ötödik szer*, az *Al cincelea aparat* címmel román nyelven is megjelent életregényt.

És a legjobb szívvel ajánlom azt a briliáns közéleti, ezen belül sport-

publicisztikát, amelyet a Nemzeti Sport honlapján rendszeresen szálít, és amellyel eligazít bennünket a sportvilág kevésbé ismert pályáin. És amelyre e díj névadója, Krenner Miklós is elismerően bólinthat odafele; még akkor is, ha Spectator nem a sport műfajában utazott. S mert Spectator, más nevén Szürke barát – így, külön! – a magyar értelmiség kíváncsiát teljes joggal nevezte „nagy erdélyi bűn”-nek, hát mondok három nevet: Kós Károly és Benedek Elek. Szembejövő, hazatérő, emberek mindketten; egyik bánsági svábból lett ízig-veéig erdélyi, kalotaszegi magyar, a másik földink, erdővidéki székely. A harmadik, Csinta Samu is ilyen. Minden értelemben. Igaz, hogy ő más pályákon futkos, de amit letesz az

asztalra, hát tíz esetből legalább tízszer az is vállalható!

Nem tudom, hogy most, midőn harmadszorra lesz huszonegy, Samu mit tud száz méter síkon. Azt sem tudom, hogy mennyire büszke erdélyiségére, székelységére, erdővidékiségére. Én büszke vagyok. Mindháromra. Samura is. Tehát: örvendezek s gratulálok, me' az EMKE Spectator-díja jól helyre megy; Önöknek pedig köszönöm a megtisztelő figyelmet!

Barót–Köpec–Sepsiszentgyörgy–Magyarvista, 2023. április 15-én.

(Elhangzott 2023. április 15-én, Kolozsváron, a Protestáns Teológiai Intézet dísztermében, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület díjátadó ünnepségén.)

Kaláka – a táncházmozgalomra épült tévéműsor

A Román Televízió Magyar Adásának egyik legjelentősebb műsora volt a Kaláka, amely az erdélyi táncházmozgalomhoz kötődve ráirányította a résztvevő több száz középiskolás diák és több százezer néző figyelmét az erdélyi/romániai magyarság szellemi és tárgyi örökségére. Negyvenhat évvel ezelőtt, 1977. november 21-én indult, és az 1980. október 24-ig sugárzott kilenc adás mindmáig meghatározó jelentőségű, mert fölkelte az érdeklődést olyan értékek iránt, amelyekkel nagy valószínűséggel sem az iskolában, sem otthon nem találkoztak. A felfedezés örömét tapasztaltatta meg a nézőkkel és résztve-

vőkkel, lelki kötődést a megtartó gyökerekhez. Az erdélyi néprajzi tájegységek sajátosságainak, szépségeinek bemutatásával a Kaláka az összetartozás tudatát erősítette a magyarokban, miközben Romániában, a meggyesítés ürügyén mesterségesen létrehozott régiókban szórványba kényszerítettek településeket. A műsor kimondatlanul szembefordult a '70-es évek közepétől erősödő, elnemzetlenítő romániai kultúrforradalommal.

Azt, hogy legyen táncház a tévében, Csíkszeredában ötöltük ki Pávai Istvánék lakásában, ahol 1977 kora őszen egy éjszakán át hallgattuk a házigazda népzenei

gyűjtéseit. Közben Simó Jóska-val együtt meséltek nekem az udvarhelyi Siculus klubban (is) beindult táncházról, és arról győztek meg, hogy ennek a képernyőn a helye, az RTV Magyar Adásában, ahol mindaddig főként hivatásos és félhivatásos néptáncgyűjtések szerepeltek. Bukarestben, többszöri egyeztetés után körvonalazódott a műsor célja: a hagyományos népzene és néptánc, mint belülről is megélhető közösségi élmény népszerűsítése a tévé képernyőjén. Szerkesztője Csáky Zoltán és Simonffy Katalin, rendezője Ion Moisescu, munkatársa, népzenei tanácsadója Pávai István lett. A néptáncot Kelemen Ferenc, Lőrincz Lajos, Zakariás Erzsébet, olykor táncházenészek is tanították. A műsor gyártásvezetője Evellei László, Miklós Pataky Georgina, Simony Nagy Rozália volt.

Három év alatt Erdély valamennyi jelentős középiskolája részt vett a műsorban, amely nagy néprajzi tájegységeket érintett, Kalotaszeg, Mezőség, Háromszék, Udvarhelyszék, Maros-Torda, a Partium, Szilágyság, és a négy, csángók lakta vidék (Barcaság, Gyimes, Moldva, Déva) hagyományainak bemutatásával. A középiskolás diákok mellett hiteles adatközlőket, táncházenekarokat, néprajzos, népzene- és néptáncgyűjtő szakembereket, helytörténészeket, irodalomárokat, újságírókat hívtunk meg.

Amikor a Kaláka műsor szünetelt, a néptáncot a szovjet Mojszejev-iskola mintájára kialakított tánckarok, a Maros, a Hargita, a Vadrózsák színpadi produkciói jelentették. Ez volt a közönség és a tévénezők számára a „mi népzene” és néptáncunk.” Az eredeti paraszzenéről sokan mondták, hogy nem is magyar.

A Kaláka nyilvános műsorának a plakátja

A Gyimesi Kaláka felvételének pillanatképe, előtérben az alkotókkal

A táncházzal és a Kaláka műsorokkal egyidőben zajlott a „Megénekünk, Románia” elnevezésű országos fesztivál, amely a nemzeti értékek ápolására hivatkozott, de alapvetően a román nacionalista mítoszt építő Ceaușescu-rezsimet támogatta. Utólag nézve külön szerencse volt ennek a hátszelét kihasználni, mert el lehetett hitetni a hatalommal és a tévé vezetőségével, hogy ez a műsor is azt a szekeret tolja, miközben pontosan tudtuk, hogy ellene dolgozott, nevelt és tudatosított.

Ide kívánczok még egy gondolat az erdélyi táncházmozgalom

születését megelőző, késhegyre menő vitáról, amely a népdal-műdal témában zajlott a sajtóban, és amit ez a tévéműsor a legjobbkor tisztázott népzeneink, néptáncaink tiszta forrásból merítkező jellegéről. De nemcsak a nézők népes táborát, a kritikusokat, hanem minket, szerkesztőket is egyre jobban meggyőzött a Kaláka összetartó szerepének jelentőségéről. A belső ellenállást erősítette, a korabeli intézményekkel szembeni lázadást, és ez volt egyik fontos többlete.

Emlékidezésre gyűltünk össze a Hagyományok Házában 2023.

április 20-án a közel félévszázados tévéműsor, a Kaláka felelevenítésére. A „Teázz a Házban” műsor vendégei voltunk: Pávai István, Györfi Erzsébet, Zakariás Erzsébet, Szalay Zoltán, a Svédországban élő, online bekapcsolódó Simó József és jómagam. Beszélgetésünk során élő tér teremtdőtt meg a közönséggel, amit az RTV archívumában megtalálható filmtörédek és videófelvételek is megerősítettek. Nehéz idők voltak akkor is, de a közösségbe behozott szentség odaadásból, hűségéből, szépségből, örömtéremtésből született. Sokan, akik akkor résztvettek ebben a mozgalomban, és abból táplálkoztak, ami ott létrejött, ma kulturánk meghatározó személyiségei. Közösségépítők, akik tudják, hogyan kell jövőt teremteni a múlt értékeinek felhasználásával.

Már évekkel ezelőtt egy könyv kiadásának ötlete született meg bennem, amely feltárja a Kaláka által elindított, illetve az általa megerősített mozgalom történetét az elérhető források, korabeli sajtó, résztvevők emlékei, kallódó fotó- és videóanyag, mélyinterjúk révén. Tudni és tudatni szeretném, a résztvevők később hogyan kamatoztatták saját életükben azt a szellemiséget. A feldolgozatlan tévékritikákon, az erdélyi táncházmozgalom kapcsán elhangzott hivatkozásokon kívül kevés elemző írás született erről a kultúrtörténeti eseményt teremtő tévésorozatról.

Hogyan tovább? Meghívunk mindenkit, nemcsak azokat, akik résztvettek a Hagyományok Házában tartott beszélgetésen, hanem bárkit, aki késztetést érez ahhoz, hogy kapcsolódjon hozzánk. Új kalandhoz az akkori, de ma is érvényes emberi értékek fölmutatásával. Ezt csak közösen tudjuk megteremteni. A találkozás alapkövetelmény volt. Nyissunk új fejezetet az egyéni és közösségi erőből táplálkozó Élettérnek.

Marosvásárhely, 2023. 06. 26.

Simonffy Katalin PhD

Lőrincz Lajos széki táncot tanít

Nyitottunk a fiatalok felé

Februárban megalakult Kolozsváron a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete ifjúsági szakosztálya. A Spectator sajtóházban szervezett találkozón egyesületünk legfiatalabb tagjai részéről Batrin Krisztián, Farkas Kriszta, Gondos Borbála, Lukács Orsolya-Izabella és Szabó Kádár Henrietta volt jelen, valamennyien a BBTE újságírás szakos hallgatói, míg a többi nemzedéket, régebbi tagjainkat Györffy Gábor, H. Szabó Gyula, Szabó Zsolt, Újvári Ildikó és Szűcs László képviselte.

Utóbbi két kérdéskörre igyekezett válaszokat találni: egyfelől mit nyújthat fiatal tagjainak a MÜRE, továbbá mit hozhatnak be az egyesületbe a szakosztály ifjú tagjai. Ami az első felvetést illeti, első sorban adott a lehetőség a részvé-

telre a döntéshozatalban, hiszen a MÜRE Alapszabályzata helyet ad a szakosztályok képviselőinek az Igazgatótanács munkájában. A sajtóosan nemzedéki megközelítésű programok szervezésére is nyitott a MÜRE, valamint az ehhez szükséges finanszírozást is igyekszik előteremteni. Teret kínál a szakosztálynak saját felületein, a *Romániai Magyar Sajtó* szaklapban, ahogy a *Mure.ro* oldalon is.

Mit hozhatnak jelenlétükkel az egyesületbe a fiatalok? Elsősorban új látásmódot, friss szervezőerőt, továbbá reményeink szerint az új médiumok használatának a természetességét. Az is elhangzott, hogy fiatalnak lenni ugyan nem kizárólag életkori sajátosság, a szakosztály a MÜRE hagyományainak megfelelően a 35 év alatti tagokat tömörítené. (Korábban

az Alapszabályzat egy 35 év alatti kolléga jelenlétét írta elő az IT-ben.)

Néhány konkrét tennivaló is felvetődött a kolozsvári beszélgetésen. A kezdeményező fiatalok szeretnék egy felmérést készíteni korosztályuk médiafogyasztási szokásairól. Tervezik továbbá a kapcsolatfelvételt az erdélyi, partiumi iskolalapok szerkesztőivel, ezzel kapcsolatban a tavasz folyamán egy kétnapos szakmai találkozót is megfogalmazódott. Ehhez kapcsolódó másik elképzelésük, hogy a magyar tannyelvű középiskolákban osztályfőnöki órákon beszélgessenek a diákokkal a médiatudatosságról.

Természetesen az új szakosztályba további tagjaink csatlakozására is számítunk, ötleteikre, javaslataikra, aktív részvételükre.

Képeinken előtérben kolozsvári újságírás szakos hallgatók a Planetárium Cafében, ahol a fotóikból nyílt kiállítás február elsején. A háttérben Györffy Gábor, az újságírás szak tanára, illetve Tompa Réka fotós, a kiállítás méltatója

(Forrás: BBTE Újságírás Facebook oldala, Deák Anita felvétele)

Médiatudatossági turné – első megállónk Bukarest

Egy tízórás vonatút után semmi másra nem vágyta jobban az ember, mint egy jó kiadós pihenésre. Lukács Orsolya és én teljes mértékben ezt éreztük április 19-én reggel, miután sikeresen bezötyögött a vonat az állomásra, de természetesen nem(csak) kiruccanás céljából látogattuk meg – életünkben először – a fővárost. Az újonnan megalakult ifjúsági szakosztály azt a célt tűzte maga elé, hogy ország-szerte előadást tartson a középiskolás diákoknak arról, hogyan tudják tudatosan használni a közösségi médiát, miért és miként érdemes fogyasztani a sajtót, milyen veszélyeknek vannak kitéve abban az esetben, ha bizalmas információkat osztanak meg magukról az interneten.

A médiatudatossági körutazásunk első állomása a bukaresti Ady Endre Líceum volt, ahol közel harminc fiatalnak mutathattuk be röviden a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem újságíró-, és az ősztől induló digitális média szakát. Noha senki nem jelezte konkrétan, hogy valamelyik szakra szeretne jelentkezni nyáron, de reméljük, hogy a friss elsőévesek között fogunk látni ismerős arcokat.

Az ismertető után áttértünk a turnénk fő témájára, a médiatudatosságra és a helyes sajtófogyasztásra. A bemutatónkat három nagy részre bontottuk: elsősorban a hagyományos- és a közösségi média közötti különbségekről beszéltünk, ezt követően az álhírek és a médiamanipuláció vizeire evezünk. Harmadik, és egyben utolsó témakörünk kapcsán pedig arról beszélgettünk el a di-

Előadás a médiatudatosságról a bukaresti Ady Endre Líceumban

ákokkal, hogy milyen káros hatása lehet a médiafogyasztásnak a mentális egészségünkre. Voltak diákok, akik szívesebben pihentek, vagy beszélgettek társaikkal valami másról, de a többség nagy érdeklődéssel figyelte a vetítőt. Összességében nagyon felszabadult és könnyed hangulat uralkodott a teremben, nem féltek megszólalni és véleményt nyilvánítani a hallottakról. Egy jól sikerült főpróbaként tekintünk az első bemutatóra Orsival, Forró László visszajelzései alapján néhány témát még jobban kifinomítunk, pontosítunk, hogy a következő diákcsoportnak érthetőbben és talán izgalmasabban tudjunk mesélni a médiatudatosságról. Mindezek mellett lehetőségünk adódott elbeszélgetni a líceum di-

ákújságának, a *ParADYcsom* szerkesztőivel is: a lapszerkesztéssel és a szerkesztői munkával kapcsolatban adtunk tippeket és tanácsokat.

Őszől remélhetőleg még több iskolába el tudjuk juttatni a médiatudatosságról szóló előadásunkat. Ha máshol is olyan nyitott és érdeklődő diákcsoport vár bennünket, mint az Ady líceumban, akkor már megéri megtenni a tizennyolc órás oda-vissza vonatút. Utólag is szeretnénk megköszönni Forró László bukaresti kalauzolását, Szűcs László belénk vetett bizalmát, valamint a bukaresti Liszt Intézetnek a kifogásolhatatlan elszállásolást. Ha minden jól megy, folytatás következik.

Farkas Kriszta

Bukaresti paradicsom – kicsi létszám, annál nagyobb odaadás

A román főváros lelkében levő Ady Endre Líceum a legtökéletesebb példa arra, hogy egy tanintézmény működésében nem a diákok létszáma a legmeghatározóbb, sokkal inkább a gyerekek hozzáállása. Mert míg más középiskolákban anynyi tanuló van egy osztályban, mint a bukaresti Ady líceumának egészében, ritka az a hely, ahol hasonló családi hangulatot lehet érezni mindenki részéről. A számos közösségépítő program mellett a kis csapat, teljes mértékben fakultatívan iskolaújságot működtet, mely a *ParADYcsom* nevet viseli, havonta jelenik meg s melyben az iskoláról, egymásról, magukról írnak. Az újságról kérdeztük az iskola egyik végzős diákját, Pap Tamást.

Hogyan született az iskolaújságok? Mit tudhatunk a kezdetekről?

Az újságunk 2018-ban indult a tanév közepén, amikor az Ady társaság írt egy pályázatot annak érdekében, hogy ez megalakulhasson. A pályázatot megnyerték, tulajdonképpen ez tette lehetővé, hogy létrejöhessen az, amit ma is havonta kiadunk. A név – *ParADYcsom* – nagyon random ötlet volt. Sok opció közül választhattunk volna, de végül erre esett a választás, pedig nem is volt ott az eredeti ötletek között. Hirtelen vetült fel, de éppen ezért volt nyerő, meg azért, mert frappánsan megjelenik benne az iskola névadója, Ady.

Te is jelen voltál az újság alakulásakor?

Igen, mondhatni az egyik alapító tag voltam, de nem volt még akkoriban különösebb szerepem. Most már rendes pozíciót töltök be a szerkesztőségben, tördelőként dolgozom egy másik osztálytársammal

együtt. Nekünk küldik a kész anyagokat és mi felelünk azért, hogy jól nézzen ki, esztétikusan legyenek egymás mellé illesztve az írások, fotók, rajzok, minden.

Hány tagú a szerkesztőségetek?

Azért, hogy ne kelljen egyedül döntenie senkinek, minden funkcióra több ember jut. Az újságnak van két főszerkesztője, négy felelős szerkesztője és két tördelője. Rajtunk kívül vannak még anyagbegyűjtők, meg az újságírók, de ezek mindig változnak. Tulajdonképpen mindenki ír, mi meg összekötjük a kapott munkákat az újsággal. Nagyjából minden lapszámra 15-20 ember jut mindenestől.

Hogyan oszlik meg a munka? Hogyan raktok össze egy lapszámot?

Mindig egy hónappal korábban kezdünk el gondolkodni. Az anyagbegyűjtők szólnak, hogy tervezzük az új lapszámot, lehet küldeni az anyagokat, a diákok pedig jelentkeznek ötletekkel. Sokszor van, hogy a tanárok is elindítanak egy irányba, beajánlanak egy témát, például egy kirándulást, olyankor meg mi választunk ki valakit, aki erről az ajánlott dologról ír. Maga az ötletelés, írás, anyagbegyűjtés három hetet ölel fel, utána következik a munka ránk eső része, a feldolgozás. Itt a felelős szerkesztők átnézik, javítják az anyagokat, ezek átfutnak a főszerkesztők kezén is, majd hozzánk, a tördelőkhöz kerülnek, mi pedig minden utómunkát elvégzünk és összerakjuk a végleges formátumot, amit első körben egy példányban nyomtatunk. Ezt az egy példányt odaadjuk egy diáknak, aki átnézi, úgy, hogy nem ismeri addig a pontig a tartalmát és első látásra mond egy véleményt.

Ha még úgy van, ezután alakítunk rajta, de nagyjából ennyi, így néz ki a munkamegoszlás.

Van olyan esetleg, aki benne van/volt a szakmában, dolgozott sajtóban, esetleg egy tanár, aki felügyeli a munkátokat, hogy az újságok valóban újságszerű legyen?

Igen, a magyartanárnőnk ott volt a legelejétől. Ő buzdított, hogy csináljuk és segített megszokni mindent. Ő már dolgozott ilyen helyen, tudta, hogy mire kell figyelni, milyen alapvető dolgoknak kell megfelelnie egy újságnak. Ő alakította ki tulajdonképpen ezt a mai napig működő struktúrát. Még most is fordulhatunk hozzá, néha ő is benne van a munkafolyamatban, de már önállóbban dolgozunk, ránk hagyja a nagyját a dolgoknak.

Hogyan néz ki a legutóbbi lapszámotok? Milyen témákat dolgoztatok fel?

A legutóbbi lapszámunk két hónapot fedett le, mivel egy hónap kiesett cikkhiány miatt. Vagyis volt anyag, de nem elég, úgyhogy úgy gondoltuk összevonunk két hónapot és így a szokásosnál bővebb lett az újság. Főleg a legutóbbi kirándulásainkról volt szó, de olvasható benne egy interjú az igazgatónőnkkel, azon kívül mindenféle versek, irományok, amelyeket a diákok küldtek be nekünk.

Milyen rovataitok vannak? Vannak ismétlődő, visszatérő témák?

Régebben voltak egymástól jól elkülönülő rovataink, mostanában már csak egy-kettő van ezekből, amelyek mindig ott szoktak lenni. Amikor voltak rovataink, voltak külön rovatfelelőseink is,

akik kifejezetten a sajátjukkal foglalkoztak, ügyeltek arra, hogy legyen anyag, ők feleltek azért, hogy mindig ki legyen töltve az ő részük. Mivel azonban a járvány alatt nem működött az újság, csak ettől az évtől indult újra és sok minden nem úgy működik már, mint ezelőtt, a rovatoknak is csupán árnyalatai tűnnek fel itt-ott. Ami megmaradt például, az a Vidám képek, ide eseményfotók kerülnek be ilyen kollázs-szerűen. Még egy másik, ami inkább műfaj, de mindig ott szokott lenni, folyamatos, megszokott elem, az az interjú. Mindig megpróbálunk valakit interjúvolni az adott lapszám tematikájához kapcsolódóan.

Milyen visszajelzés érkezik az újságra? Olvassák az emberek? Várják az újabb lapszámokat?

Elég nagy arányban olvassák az újságunkat a diákok, sőt, a szülők is imádják. Elég kevesen vagyunk, de ahhoz képest szép az újságunk, így meg az érdeklődés is nagy. Igyekszünk nem csak a mi közösségünkben népszerűsíteni a lapszámainkat, ebben főleg az iskola segít.

Az iskola mennyiben segíti a munkátokat? Hogyan támogat, például olyan eszközök terén, amelyek nélkü-

lözhetetlenek egy lapszám létrejötté-

kor?

Az ilyen dolgok biztosítása szinte teljes mértékben a pályázatból jött és jön még mindig. A pályázatból kapott pénzből lehetett nyomtatónk, kaptunk egy csomó tintát, amit mai napig nem használtunk el, még mindig van, amit meg az iskola biztosít, az a papír. Eszközben vagy anyagilag ennyiben támogat, de ezen kívül a teljes tanári kar részt vesz az újságpromoválásában, segít abban, hogy ugye az újság Bukaresten kívülre is eljusson.

Így, hogy arra is törekedtek, hogy iskolán kívülre is eljusson az újság, mennyire kaptok szabad kezét a munkafolyamat alatt?

Mivel mindenki teljes mértékben fakultatívan csinálja, ezért nem nagyon szólnak bele. Arra figyelnek, hogy ne írjunk olyan dolgot, ami nem történt meg, szóval a pontos információra nagyon odafigyelnek, de azon kívül minden ránk van bízva, nyilván addig a pontig, amíg nem valami csúnya dologról írunk, vagy erkölcstelenről, oda nem illőről.

Neked személyesen miért fontos ez az újság? Mit szeretsz benne a leginkább?

Én azt szeretem nagyon, amikor végre eljutunk a mi részünkhöz, a tördeléshez és ilyen négy órát ülünk Discordon a másik tördelővel és hülyéskedünk is, de el is végezzük a munkánkat. Ez úgy kapcsolja valamennyire az elmét, mondhatni ilyen relaxációs folyamat, hogy a kreativitásodat ezen belül ki tudod nyilvánítani. Ezen kívül azt szeretem még igazán, amikor a kész újságot a kezébe adom az embereknek és akkor megkapjuk azt a dicséretet, hogy tényleg nagyon szép lett és a tartalma is jó.

Hogyan buzdítanád a veled egykorúakat, vagy akár a fiatalabbakat, miért érdemes akár iskolaújságban, akár általánosan a sajtóban, a médiában dolgozni?

Elsősorban nagyon fejleszti a kreativitásodat és megtanít csapatban dolgozni. A média az mindenhol ott van igazából. Az információk kell terjedjenek, a média segítségével meg ez létrejön. Szerintem egy nagyon szép szakma, éppen ezért, mert szükséges az információ terjedése, te ehhez hozzáteszel valamit, de mellette a kreativitásodat is ki tudod élni abban az újságban, vagy abban a valamiben, amiben dolgozol a médián belül.

Lukács Orsolya Izabella

MSÚSZ-kongresszus Pécssett erdélyi díjazottakkal

Május 22-én Pécssett tartotta tisztújító közgyűlését a Magyar Sportújságírók Szövetsége (MSÚSZ). A tisztújítás során a tagság az MSÚSZ elnökének újráválasztotta Szöllősi Györgyöt, első alelnöknek Mravik Gusztávot, második alelnöknek dr. Csisztu Zsuzsát. Az eseményen, melyre a MŰRE a két szervezet közötti együttműködési szerződés ellenére, hivatalosan nem kapott meghívást, s így csak az egyéni leg regisztrált MSÚSZ-MŰRE tagok vettek azon részt, számos szakmai díjat is kiosztottak, közöttük a Gyulai István díjat, melyet a szövetség a Világnapi elismerések helyett alapított 2016-ban, Gyulai István, örökös tiszteletbeli MSÚSZ alelnök halálának tizedik évfordulóján, s melynek idén MSÚSZ-MŰRE tagságú kitüntetettje is volt Szucher Er-

vin személyében, aki eddigi munkásságának elismeréseként tekint a díjra. Az erdélyi Kolumbán Sándor is kapott rádiós sportújságírói nívódíjat, aki bár súlyosan látásérült fiatalember, a technika segítségével követi a labdarúgó-eseményeket, majd ezekről készít hanganyagokat a Marosvásárhelyi Rádióknak.

Szucher Ervin tagtársunkat az ugyancsak MŰRE-tag Csinta Samu méltatta, a kongresszuson elhangzott laudációját, az alábbiakban közöljük.

Szucher Ervin laudációja

Olyan ember laudálására vállalkoztam, akiről azt hittem, hogy mindent – na jó, sok mindent – tu-

dok. Persze szigorúan szakmai értelemben, egyéb aligha is tartozna rá. Felidéztem magamban azokat az éveket, a múlt század utolsó évtizedét, amely során úgy ismer-tük meg egymást, hogy közben alig találkoztunk. Mindketten kerestük a magunk útját az alakuló szép új világban, és a csíkszeredai Új Sport című újságálomban véltük megtalálni. Ő elsősorban Marosvásárhely sportéletének ismerőjeként, ami elsősorban azért számított kivételes helyzeti előnynek, mert Székelyföld egykori fővárosa akkoriban Erdély első számú, jelentős magyar identitással is rendelkező sportcentrumának számított. Akkoriban fél Erdély Bölöni László és Hajnal Gyula óriásölő ASA-jának futballmecseire zárandokolt, vagy a Maros-

A Gyulai István-díj átadásának pillanata

Muresul nevű női kézilabdacsapatában szurkolt a '76-os montreali olimpikon Soós Rozinak és társainak, no meg sok más nagy sportolóegyéniségnek.

Ebbe a közegbe született bele 1969. január 4-én Szucher Ervin, akiben nemcsak jelentős úszómúltsal is rendelkező remek újságíró tiszteletünk, hanem a '89-es romániai rendszerváltoztató eseményeket követő nagy sajtórobbanás egyik animátorát is. A helyi Népújság riporteréből lapalapító lett, a Tabu Magazin igazgató-főszerkesztője. Témaérzékenységet, az erdélyi közegben való otthonosságát aztán az 1999-ben létrehozott Krónika című napilapnál kamatoztatta a marosvásárhelyi fiókszerkesztőség vezetőjeként – és én, a lap akkori főszerkesztőjeként látatlanban is biztos lehettem, hogy az általa ajánlott anyagok a holnapi lapszám húzóírásai lesznek. Televíziós műfajban is megkerülhetetlen jelenséggé vált, a TTM helyi televíziónál, majd az állami televízió marosvásárhelyi szerkesztőségében dolgozott műsorvezetőként. És egyáltalán nem mellékesen 27 éve vezeti a Juventus Kiadót és a Pro Novum Kulturális Egyesületet.

A napilapos megjelenés tiszavirág jellegű örökéletűsége mellett több könyv is őrzi a nevét. A Volt egyszer egy nagy csapat természetesen a legendás ASA csapatának történetének állít emléket, de a Mende Gaby színésznőről, vagy a Csak a szívünkben nem száll az idő című, Tamás Gábor, Erdélyből elszármazott énekesről, generációk nagy kedvencéről készült portrékötetek Ervin szerteágazó érdeklődéséről is árulkodnak.

Szucher Ervin, a Vásárhely.ma egyik alapítója

Az igazi védjegye azonban a Végvárac omladozó falai, a Toronyba zárt anyanyelvünk, a Málladozó magyarságtudat című könyvek sorozata, amely a kisebbségi újságírói lét minden átkát és áldását hordozza. A romániai magyar szórvány fogásának krónikája ugyanis abban az állapotban fogant, amelynek kialakulásához „kellett” a trianoni trauma, a kommunista évtizedek erőszakos és „szivárogtató” erodáló munkája, illetve az azt követő idők végzetesen felelőtlen kisebbségi politizálása. Ajánlom mindenki figyelmébe ezeket a könyveket, azzal a figyelmeztetéssel, hogy Szucher Ervin szórvány-riportkönyvei kemény olvasmányok. A szerző ugyanis nem „alkalmas” a könnybe lábadt tekintetű szemlélődő megjelenítésére. Ő ugyanis nemcsak néz,

de lát is, és általa számunkra is kitisztul a kép. A kötetben szereplő riportok révén egymás után haladunk végig a dicső múlt fölötti büszkeség, majd a veszteségek fölötti elérzékenyülés szakaszain, vádolunk és megbocsátunk, ostromozunk és simogatunk – és nem utolsósorban megtanulunk elengedni.

Mindezekért, és a remélhetőleg tovább gazdagodó életműért a Tóth Árpád-díj, az EMKE-Spectator-díj után a Magyar Sportújságíró Szövetség által adományozott Gyulai István-díj is a legjobb helyre kerül. Gratulálok a díjazóknak a választáshoz, a díjazottnak, Szucher Ervin barátomnak pedig a díjhoz.

Pécs, 2023. május 22.

Csinta Samu

Mindent átnézték, ami papír volt, s nyomtattak rá valamit

Több helyszín mellett a nagyváradi Könyvmaratonon is bemutatta **Kiss Ágnes** a *Finomhangolás Koordináció és kontroll a szovjet típusú cenzúra-rendszerekben – Romániai példák (1949–1989)* című kötetét. A kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet kutatójával a Kriterion Kiadónál megjelent műről és a korról **Szűcs László** beszélgetett.

Ez a könyv arról szól, mitől volt olyan eredményes a szocialista rendszerben a cenzúra, amit én szovjet típusúnak nevezek. Onnan indíthatjuk a gondolatmenetet, hogy a cenzúra normái tágan voltak meghatározva, a szabályok alkalmazása mindig az aktuális politikai elvárásoknak, irányvonalaknak volt alárendelve. Mindig azt nem engedték, amit abban a pillanatban nem akartak. Ez hatalmas adminisztrációs kérdés is volt, több ezer ember munkáját kellett országos szinten koordinálni. Adott napon többé-kevésbé egyformán kellett értelmezniük a cenzúra szabályait, miközben éppen alkottak vagy cenzuráltak. Azzal foglalkoz-

tam, hogyan alakították ki a koordinációt, hogyan ellenőrizték a rendszert. A könyv első felében azt vettem sorra, milyen eszközökkel irányították a cenzorok munkáját, hogyan közölték velük, mit szabad, mit nem szabad. Amikor cenzort mondok, a Sajtófőigazgatóság munkatársaira gondolok, rajtuk kívül a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanácsnál és a pártnál is voltak funkcionáriusok, akik ezzel foglalkoztak. A második részben azt is vizsgálom, milyen személyes kapcsolatok alakultak ki azok között, akik a cenzúra-rendszer különböző intézményeinél dolgoztak, az alkotókat is ide értve, s hogy a „jó” kapcsolatokra építve milyen praktikák

alakultak ki, s ezek miként járultak hozzá az eredményességhez.

Az, hogy szovjet típusú, azt jelenti, hogy a szocialista tábor egyes országiban hasonló mintákra épült az intézményrendszer?

A nagy intézményi struktúra hasonlított, a belső szervezeti megoldások is. Iosif Ardeleanu, korábban Adler Döme, a Sajtófőigazgatóság vezetője több alkalommal járt a Szovjetunióban tanulmányutakon. Teljes egyformaságról azért nem beszélhetünk, a szovjet mintára leginkább a román és keletnémet hivatali rendszer hasonlított, másol, így Magyarországon nem volt speci cenzúra hivatal.

1977-ben Romániában is megszűnik a Sajtófőigazgatóság. Ez egyedi döntés volt?

Ugyan például Csehszlovákiában is bekövetkezett intézményi átszervezés, ez egy román döntés volt, a Szovjetunióban formálisan csak 1991-ben szűnt meg. Nálunk elsősorban külpolitikai okai voltak, másrészt annyi történt, hogy a párt és a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács átvette a főigazgatóság szerepét.

Lenne egy álnaiv kérdésem: miért volt szükség cenzúrára? A párt lapjainál dolgozó újságírók álmukból felverve is pontosan tudhatták, mit lehet leírni s mit nem. Ugyanakkor az ember hajlamos a cenzúrára úgy gondolni, hogy miből mit kell kihúzni. Holott, úgy gondolom, arról is szó volt, mit kell megírni, milyen irányba menjen a tájékoztatás.

Így van, a cenzúra és a propaganda párhuzamosan működött, már

Kiss Ágnes

a 40-es évek végén voltak eligazítások arról, mik a kampánytémák, mikkel kell foglalkozni. Azt, hogy miért van szükség a cenzúrára, hát nagyjából nyilván tudták. De voltak árnyalatok, állandó változtatások, a sajtófőigazgatósági alkalmazottak munkáját is azért kellett ellenőrizni, mert nem mindenben voltak száz százalékosan biztosak, tévedtek ők is. A Sajtófőigazgatóság anyagai megvannak Bukarestben, pár megyében is maradtak anyagok. Úgy tudom, Váradon és Maros megyében is maradt, valamilyen Kovászna megyében. Amúgy, mikor megszűnt a hivatal, begyűjtötték az aktákat Bukarestbe. Ezekben követhetők ezek a szervezeti eszközök, nagyon részletes jelentéseket írtak a helyi cenzoroknak a munkájáról, ezt az instruktorok ellenőrizték Bukarestben, és visszajeleztek nekik. Ez a visszajelzés is egy oktatási eszköz volt, hogy mikor döntöttek tévesen a cenzorok, mi maradt benne a lapban, illetve mit húztak ki feleslegesen. A visszajelzés számszerűen felsorolta, hogy ennyi jó beavatkozás volt, ennyi felesleges beavatkozás, és ennyi elmulasztott beavatkozás.

Van a másik nagy homályos terület, a politikai és ideológiai hibák. Ezekről úgy okították őket, hogy a jelentésekből kiollóztak cenzúra-mintákat, amiket jónak vélték az instruktorok Bukarestben. Ezt egy dokumentummá szerkesztették, amit úgy hívtak, hogy note (feljegyzések), amit periodikusan megküldtek a helyi cenzoroknak. Elvileg ezt olvasgatniuk kellett, és akkor látták, hogy az országban ki mit cenzúráz, merről fúj a szél, mi mehet, mi nem mehet. Még így is tévedtek, ugyanígy a főszerkesztők is, akik hetente mentek eligazításokra. Utóbbiak informális utakon is értesültek arról, hogy itt azt cenzúrázták, ott azt. Volt egy főnök Bukarestben, Illés József. Róla azt hírlett, hogy nagyon jó ember volt, mindenkinek segített, mondjuk jó szándékkal felhívta az Arad megyei újság főszerkesztőjét, a Temes megyeit, a Bihar megyeit, és így terjedt az információ informális úton.

De azért kellett a cenzúra, mert szinte napi szinten kellett kalibrálni, hogy mi mehet, mi nem.

Ez a napi szintű kalibrálás utal a könyv címére, ez volt ugye az a bizonyos finomhangolás?

Igen. Utal arra, hogy milyen apró, mindennapi szervezeti eszközökkel oldották meg, hogy az emberek tudjanak arról, mi szabad és mi nem. És ezt miként pótolták ki az informalitás területén a személyes kommunikációval. Volt egy jól működő formális rendszer, amit még olajozottabbá tettek a mindennapi gyakorlatok. Ha egy szerkesztő elpanaszolja a haverének, hogy a cenzúra mit vett ki a munkáiból, a

A nagyobb kulturális központokban a cenzori kollektívák sokkal stabilabbak voltak. Ugyanazok az emberek évtizedekig ott dolgoztak, ezeket megbízható kádereknek tartották.

haver a következő alkalommal kétszer is meggondolja, leírja-e ezt a dolgot. Vagy ott volt Domokos Géza, aki ha az Írószövetségben hallotta, hogy mi mehet, s mi nem, ezeket elmondta a barátainak, jóindulatúan, kedvesen, hogy mik azok a trükkök, amivel publikálható valami. Ez az egyik, a networking, hogy ezeken a hálózatokon keresztül hogy működött az információ átadás a cenzúrával kapcsolatban.

Volt egy másik fajta informális gyakorlat, amikor felkeresték a cenzort. Mert voltak cenzorok, akiket „jó” cenzoroknak tartottak, barátságba is kerülhettek velük, nem ritkán évtizedekig dolgoztak együtt. Olykor a céljaik is egybeestek, hogy a lapot megkíméljék a büntetésektől, utólagos retorzióktól. Tehát felkeresték a cenzort a kéziratral, ő pedig tanácsot adott. Lehetett is hivatkozni arra, hogy ez a cenzor már átengedte, jónak tartotta. Mindez csak megduplázza a formális cenzúrát. Ugyanazt csinálják, amit formálisan is

lehetett volna, de ezt párhuzamosan megteszik. Aztán az anyag bekerül a formális rendszerbe. Megtörtént, hogy a cenzor egy bizalmibb kapcsolatban elárulta az embereknek, hogy mi az ő titkos utasítása, hogy mit miért nem szabad. Szóval bizalmas információkat szivárogtatott ki. Nem lett volna szabad ezt elmondania, de elmondta. Jó szándékkal tette, és jó szívvel fogadták. És pontosan ezért, mert egy ilyen cinkosság alakult ki közöttük, az emberek sokkal inkább alkalmazkodtak ezekhez a cenzúra-normákhoz.

Ezeket az információkat már nem a levéltári anyagokból szereztem, hanem amikor elkezdtem helyi cenzorokkal interjúzni, beszélgetni. Ilyenkor igyekeztem a szerkesztőségéből is beszélni valakivel, és az egykori cenzorral is. Ilyen csapatokat választottam, tudva azt is, ennél sokkal többféle forrás van. Ide tartozik a memoár irodalom, illetve vannak naplók, vannak korabeli levelezések.

Ezek az egykori cenzorok könnyen szóba álltak veled?

Egyáltalán nem. Kellemetlen tapasztalataim is vannak. Viszont egy nagyon jó élménnyel kezdődött, ezért nem törtem le. Volt tanárom egy szentgyörgyi, egykori cenzorral ismertetett össze, aki később a megyei könyvtárnak volt az igazgatója, helyi szinten elismert, tekintélyes ember. Nagyon kellemes beszélgetésünk volt, és ő említette többször is: „jaj, kisasszony, nem, nem csak ezek a formális izék voltak”. Akkor figyeltem fel arra, hogy másfajta kapcsolatok is voltak, mint ez az állandó harc és ellenségeskedés, amit az irodalomnak egy része sugall nekünk. Elkezdtem felvenni a kapcsolatot másokkal, de az emberek kétharmada visszautasított. Voltak olyanok, akik nem vállalták névvel, érthető, hisz ők később többnyire a sajtóban marad-

(folytatás a következő oldalon)

Mindent átnéztek, ami papír volt...

(folytatás az előző oldalról)

tak. Beszéltem egyetemi tanárral, aki egykor cenzor volt, főszerkesztővel, aki cenzor volt, ők nagyon rossz néven vették, hogy én ezt tudom róluk, és megkeresem őket.

Szégylellték azt, amit csináltak?

Igen, igen. Pedig próbáltam nem támadó lenni, általában a cenzúra szót sem használtam, csak mindig a Sajtófőigazgatóságot... Ezzel együtt is akadt, aki egyszerűen faképnél hagyott. Szóval nem volt könnyű. Akkor nyíltak meg, amikor fel tudtam sorolni a kollégáikat, a szerkesztőségeket, mert nevekről tudtunk beszélni, arról, hogy ki kicsoda. Az volt a baj, hogy nagyon keverték ezekkel a szekus, spiclis diskurzusokkal. Volt egy ilyen szabadkozás, hogy „de mi nem azt csináltuk”.

Amiről beszélünk, ugye ez mind romániai magyar sajtó, vagy általában foglalkoztál a romániai cenzúrával?

Általában a romániaival és nem csak sajtóval, hanem mindennel, mert a helyi kollektívák mindennel foglalkoztak, ami a megyében működött. A könyvcenzúra tartozott Bukaresthez, és persze megvoltak a szakosztályok is Bukarestben. A helyiek a Directia Instructaj Control alá tartoztak. Sikerült olyan forrásokat összegyűjteni, melyekben nem csak a cenzúra minden intézménye jelenik meg, hanem sok kulturális terület is, film, sajtó és könyvkiadás is.

Színház is?

Színházról is olvastam. Az anyagokban kevés színházi cenzúrát találtam, nem is ezt kerestem. Általában a helyiek csak megkapták Bukarestből a jóváhagyott, engedélyezett darabok listáját. Szóval

kábé ezzel foglalkoztak, a többi Bukarestben dőlt el. Ez az egyik kritika egyébként a feldolgozással kapcsolatban, hogy miért nem csak egy kultúraszületet választottam. Azért, mert engem az általános mechanizmusok érdekeltek.

Arról lehet beszélni, hogy mennyiben volt az egészen belül a romániai magyar cenzúra specifikus. Utaltál arra, hogy lehetett némi összekacsintás vagy megbeszélés az emberek között, ennek vannak nyomai?

Mindig hülyeségekért büntették őket, nem nagy ideológiai hibákért, hanem nyomdai, tördelési problémák miatt. Mondjuk az antikapitalista helyett kapitalista jelent meg.

Szerintem nem specifikus. Van, aki azt mondja, hogy ezek a hálózatok szorosabbak voltak, kisebbek voltak, de ezt elmondhatják magukról a németek is, a szerbek is, és elmondhatják magukról a románok is. Igen, mondták, hogy a kisebbség jobban összezár. Én úgy látom, ez annál sokkal általánosabb, a románok is ugyanúgy jártak el a cenzoraikkal, meg egymás közt. Pont olyan szinten marták is egymást a szerkesztőségek, mint a kisebbségeken belül. Én nem látom ezt egy kisebbségi specifikumnak.

Elég gyakran olvastam a nyolcvanas évek romániai magyar megyei napilapjait. Nagy különbségek vannak. Szakmailag az egyik harmatgyenge, gondolok akár a műfajhasználatra, a tematikákra, a nyelvezetre, a másik pedig jobb. Itt lehetett emberi tényező, egy kicsit bátrabb, vagy jobb kapcsolatokkal rendelkező főszerkesztő. Mondjuk a váradi Illés Ferencnek több mozgástere lehetett, ha a bátyja főnök volt Bukarestben. Később megfigyeltem, azok a lapok, amelyek a '80-as években jobbak voltak, legalábbis

egy kicsit színesebbek, érdekesebbek, azok '90 után is jobb színvonalon működtek. Valahol ebben látom a gyökerét, hogy megvolt a múltjuk. Tehát, ha jobb volt a lap 30 évvel ezelőtt, annak megvan a következménye ma. A kérdés igazából az, hogyan engedhetett meg magának egyik lap kicsit többet, másik pedig kevesebbet. A magyarázat az emberi tényező?

Én úgy gondolom, igen, az emberi tényező. Azt tudom, hogy a nagyobb kulturális központokban a cenzori kollektívák sokkal stabilabbak voltak. Ugyanazok az emberek évtizedekig ott dolgoztak, ezeket megbízható kádereknek tartották. Sajnos a váradi, kolozsvári, vásárhelyi cenzorokkal nem tudtam beszélgetni, már valamennyien elhunytak.

Vannak-e írott források jelentősebb botrányokról, amikor valami átcsúszott, és ebből kirúgások vagy leváltások lettek. Van nyoma ilyen eseteknek?

Van. Volt egy jutalmazó és büntető rendszer a Sajtófőigazgatóságon belül is, bónuszokat, pénzeket kaphattak pluszban. Időnként az egész bandát megjutalmazták, máskor sorozatban hulltak a fejek. Volt sajtófőigazgatósági alkalmazottak azt mondják, mindig hülyeségekért büntették őket, nem nagy ideológiai hibákért, hanem nyomdai, tördelési problémák miatt. Mondjuk az antikapitalista helyett kapitalista jelent meg. Csíkszeredában volt hatalmas botrány, amikor a Petőfi-Bálcescu szobrot avatták, akkor a nyomdában átcsúszott egy sor, és úgy volt aláírva a hír: *a gyászoló család*. Na ebből iszonyatos botrány lett. Igazából akkor lett mindig nagyobb botrány, erre így emlékeznek az érintettek, amikor pártszinten nagy botrányt csaptak valamiből.

Pedig ez sem klasszikus cenzúra probléma volt, inkább a nyomda öröge.

Persze, de ezt kihasználták, Huszár Sándort is így rúgták ki egy fejjel lefelé bekerült kép miatt.

Amíg létezett az intézményes cenzúra, minden este a lap minden betűjét elolvasta valaki?

Igen, a napilapokat minden nap, vagy a nyomdában, vagy a közelben volt az iroda, s ott ellenőrizték. Itt nagyon gyorsan, operatíván kellett dolgozni. A kulturális lapoknál ez nyilván hosszadalmasabb volt, ezért a megjelenés is elhúzódott. A helyi kollektíva is, Bukarestben ellenőrizték, pártvonalon is. Minden lapon rajta kellett legyen a pecsét, ameddig létezett a Sajtófőigazgatóság. És nemcsak a lapokon, a könyveken, de ellenőrizték a csomagolóanyagokat is, mindent, a borítékos sorsjegyet is. Mindent, ami papír és nyomtattak rá valamit, azt megnézték.

1949-től 1989-ig különböző időszakokban más-más szabályok szerint

lehetett leírni a helységneveket, földrajzi neveket magyarul. A szerkesztőségek gondot fordítottak arra, hogy ha már nem írhatják le azt, hogy Nagyvárad, akkor lett Sebes-Körös parti város, Brassó lett Cenk alatti város, Kolozsvár Szamos-parti, próbálták ezeket körülírni, lehetőleg többféle módon. Ezt mennyire figyelték, mennyi mozgásteret volt a szerkesztőségeknek?

Ez a helyi propagandatitkáron is múlt. Volt, ahol nagyon szigorúan vették, volt, ahol nem, amúgy a cenzorok tisztában voltak ezekkel a körülírásokkal.

Az sem volt mindegy, ugye, hogy Ceaușescu elvtárs füle a képeken hogyan jelenik meg.

Igen, voltak előbb az egyfülű portréi, utána a kétfülűek. Arra is találtam szabályozást, hogy meg kell nézni a színkombinációkat, nehogy kijöjjön a piros-fehér-zöld valami háttérkompozícióban. Ma már sok minden nagyon furcsán hat, sok

mindenben nem látjuk a logikát. Még elmesélném azt a történetet, hogy maga Dumitru Popescu is, akit úgy hívtak, hogy Dumitru Popescu Dumnezeu (Isten), ő is indexen volt öt évig. Pedig, ahogy a neve is mutatja, ő volt az atyáuristen a sajtócenzúrában, aki nagyon fontos intézményeket vezetett. Volt a központi pártlap, a Scînteia főszerkesztője, az Agerpresst is vezette, a tévét is, volt kulturális miniszter. Azt hiszem, épp a minisztersége idején történt, amikor Adrian Păunescuval anynyit viháncoltak és ideologizáltak a Contemporanul hasábjain egy interjú-sorozatban, hogy Ceaușescu úgy gondolta, túlságosan előrenyomul ez az ember. És akkor behívatta, leüvöltötte a fejét, meg a főszerkesztőjét is, és azt mondta, na, kész, öt évig csend. És tényleg, Popescu többet nem publikál. Ezt az Arcanumon le tudtam ellenőrizni. Öt évig csak verseket közölgetett, azt is keveset.

Az Újvárad folyóirat márciusi száma alapján

Három kép
Sánta István
Csaba Slow
című,
a Brassai
Sajtófotó-
pályázaton
szereplő
sorozatából

Búcsú Móricz-Sabján Simon fotográfustól

2022. december 28-án elhunyt **Móricz-Sabján Simon** fotóriporter, dokumentarista fotográfus, a MÚRE 2022. évi Brassai Sajtófotó-pályázatának a fődíjasa.

1980-ban született Kiskunhalason, 2003-tól a lap bezárásáig a *Népszabadság* munkatársa, 2016 végétől a *Manager Magazin* és a *Világgazdaság* fotográfusa volt. Napilapos munkája mellett sok időt szánt személyes anyagai elkészítésére, elsősorban az emberre és környezetére koncentrálva, legyen szó társadalmi problémáról, akár hétköznapi történetekről, hosszabb távon, akár évekig is foglalkozott egy-egy témával.

Móricz-Sabján Simon az egyetlen magyar fotográfus, aki a magyarországi kórházi Covid-helyzetről hitelt érdemlően tudósíthatott, a 40. Magyar Sajtófotó Pályázaton hat díjjal értékelte a zsűri, ugyanezen képeivel lett Brassai fődíjas is.

Kétszeres China International Press Photo Contest nyertes, illetve Pictures of the Year International (POYi), NPPA Best of Photojournalism, Prix International de la Photographie, PDN, FC Barcelona Photo Award, Slovak Press Photo és ASPAward díjazott fotográfus.

Munkáival számos elismerés mellett 43 alkalommal nyert díjat a Magyar Sajtófotó Pályázaton, közöttük háromszor a MÚOSZ Nagydíját, 6 alkalommal a Munkácsi Márton-díjat a legjobb kollekcióért, három alkalommal a 30 év alatti, legjobb teljesítményt nyújtó fotóriporter díját, és háromszor a legjobb hírképért járó Escher Károly-díjat.

2009 és 2012 között Pécsi József Ösztöndíjas, több alkalommal nyert NKA ösztöndíjat, 2012-ben

Budapest Fotográfiai Ösztöndíjat. 2013-ban Népszabadság-díjat, 2015-ben Hemző Károly-díjat kapott.

Móricz-Sabján Simon az alföldi életmód változásait dokumentáló *Árnyéksáv* című pályaművével 2022-ben elnyerte a Robert Capa Magyar Fotográfiai Nagydíjat.

Tagja volt a MÚOSZ Fotóriporteri Szakosztály elnökségének, a Magyar Fotográfusok Társaságának, és egyik alapítója a magyar fotóriportereket tömörítő Pictorial Collective-nek.

A MÚRE pályázatának fődíját múlt év június 15-én, a tárlat nagyváradi megnyitóján vette át a Károlyi-kastélyban.

Néhány héttel a halála előtt készített interjút vele a *Fidelio.hu* oldal, a beszélgetés végén saját történetei kapcsán mondta a következőket Barcza Réka kérdésére válaszolva: „A Sárvidék fotózása közben jöttem rá, hogy valójában a gyermekkoromat keresem, hiszen az Alföldön születtem, bár nem ott nőttem fel, csak a nyaraimat töltöttem Jánoshalmán. Emiatt sokkal mélyebben és őszintén érdekel, mi történik az ott élőkkel. Ösztönösen mentem az Alföldre, de évek teltek el, mire tudatosítottam magamban, hogy számomra ez egy visszajárás a szülőföldemre.

Mindig is vonzottak a hétköznapi témák, ezért is kezdtem el például az Ipszilonházak sorozatot, ahol a tapolcai panelekben lakók életét fényképeztem. A Moszkva tér sorozatom vagy a vidéki rendőrőrsökről készült felvételeim sem társadalmi problémákat mutatnak be, hanem csak hétköznapi történeteket. Nem is tartom magam a klasszikus értelemben vett fotóriporternek, mert nem a téma szaga ébreszti fel bennem az alkotót, hanem a kíváncsiság.”

Cseke Gábor emlékére

A romániai magyar sajtó és kultúra egyik nagy öregje távozott

Hogyan is kezdjem? Középiskolás koromban – a letűnt huszadik század hetvenes és nyolcvanas éveiben – volt az *Iffűmunkás* című hetilapnak egy Új Tollak nevezetű rovat. Ott publikágtunk mi, akik akkortájt voltunk fiatalok. Levelekkel, többnyire versekkel, rövid prózai írásokkal bombáztuk, mindaddig, amíg sikerült „új tollúkká” válnunk.

Egy idő után Cseke Gábor munkahelyet váltott, de pályát nem. Hatalmas terhet vett a nyakába: az *Előre* című napilap főmunkatársává vált, amely munkakörben egész a rendszerváltozásig dolgozott. Moszkva hely volt.

Aztán jött az új mezsgye, az új korszak, amikor a *Romániai Magyar Szó* szerkesztésével járó nyűgöt vette a nyakába. Majdnem addig, míg elérte a nyugdíjkorhatárt és visszavonult Bukarestből Csíkszeredába, ahol „továbbra sem bírt magával”, és a *Káfé*, majd az *Új Káfé* internetes portálok szerkesztésében élte ki szerzői és szerkesztői „perverzítésát”. Továbbra is kaput nyitott, lehetőséget teremtett az összmagyar kultúra és az irodalom legjavának.

Időközben több vers- és prózakötet szerzője. Megírhatta emlékiratait. Élete legutolsó pillanatáig hűséges szerzője maradt a kulturális sajtónak is, hiszen gyakran közölt a *Székelyföldben*, a *Helikonban*, a *Látóban* is.

*

Cseke Gábor 1941. július 29-én született Kolozsváron. A Brassai Sámuel Líceumban érettségizett, majd magyar nyelv- és irodalomtanári képesítést szerzett a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen. (1962) A KISZ KB hetilapjának, az *Iffűmunkásnak* a főmunkatársa volt Bukarestben, majd 1968-tól 1979-ig főszerkesztője, a továbbiakban

Cseke Gábor

az *Előret*, majd annak jogutódját, a *Romániai Magyar Szót* szerkesztette ugyancsak a román fővárosban. Nyugdíjazása után Csíkszeredában telepedett le. Számos vers, próza és publicisztika-kötet szerzője, műfordításainak száma is jelentős. Az utóbbi években felfedezte az internetben rejlő lehetőségeket, több online-folyóirat állandó munkatársa, saját folyóiratai, blogjai is működnek, amelyek olyan írásokat tartalmaznak, amelyeket a totalitárius sajtó szorításában is szívesen publikált volna, akár a saját alkotásai, akár a mások művei közül. Jelentések magamról című visszaemlékező-kötetében (Polis Kiadó, Kolozsvár, 2010) a legtisztább őszinteséggel tárja fel életének azt a majdnem három évtizedét, amelyet kényszerpályán szenvedett végig. Ez a 464 oldalas sűrű szöveű könyv olyan dokumentum – s egyelőre páratlan és egyetlen Erdély magyar irodalmában –, amelyben felelőssége teljes tudatával, a jelen biztonságából, de a moralizálás kíméletlen őszinteségével beszélget

el korábbi önmagával és lelkiismeretével a szerző.

A könyveinek száma majd huszonöt cím. Több műfajban. Erről árulkodnak a lexikonok, a világháló bugyrai. Költőként, prózaíróként, esszé és tanulmányok, emlékeztető publicisztikák szerzőjeként jegyzik. Cseke Gábor 2023. március 18-án hunyt el Csíkszeredában. A jeles szerkesztő, író, költő földi maradványait 2023. április 11-én kísérték utolsó útjára a csíkszentkirályi temetőben. A Jóisten adjon örök nyugodalmat Neki!

*

Emlékszem, amikor hetvenkedő íróvá vált – a magyar Kolozsvár szülötte –, mindig büszke volt arra, hogy „igazi” magyar állampolgár, és a Lőrincz György író által jegyzett Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány kitüntette, s mentünk felfelé a Szentimre utcában,

(folytatás a következő oldalon)

Cseke Gábor emlékére

(folytatás az előző oldalról)

azt kérdeztem, hogy a szép szavak mellett, milyen bort kér ajándékba?... Rendes székelly emberként mondta, hogy „számomra a legjobb bor a pálinka”! Mit tehettem volna – bár előkészítettem egy üveg Plébánost –, gyorsan mellékeltem hozzá egy háziszóttas „valamit”. Az a miénkféle atyhai szilvalé volt. Történt ez 2011 novemberében...

Aztán gyakran találkozhattunk az utóbbi években. Közel volt hozzánk, miután én is „visszidáltam” Budapestről, tudtam, hogy Gáborék a Szűnyog negyedben élnek Csíkbán. Számtalanszor meglátogattam abban a dolgozósobában, ahol az utóbbi hatvan esztendő sajtótörténeti relikviái kaptak helyet a saját, a gyűjtött és az olvasott könyvek mellett. Szívesen küldözgettem továbbra is írásokat az internetes honlapjaira, hiszen Gábor ezt az új világot is korán felfedezte. Műfajt és fórumot teremtett.

Ha ezek a felületek munkatársai jóvoltából fennmaradnak, akkor minden bizonnyal a legújabb kori erdélyi és összmagyar kultúra kútforrásként szolgálhatnak.

Elfogultság nélkül, székértáboroktól függetlenül szerkesztette az online-újságokat, s mi több, nemcsak a próza, a líra, a filozófia, az irodalomelmélet mezsgyéire figyelt, hanem a képzőművészet, a riport és a fotográfia is mindvégig szerkesztői homloktere közelében maradt.

Egy „szürke eminenciást” vesztettünk el őbenne. Aki a maga egyszerű, visszahúzódó mivoltában volt sokrétű. Mit mondjunk: igazi transzszilvanista és kozmopolita ugyanakkor, ahogy az a nagykönyvben írva vagy.

Talán kevesebb „Káfé” lesz ettől az életünkben.

Ki tudja?...

Milyen jó, hogy a Káfé Főnix Cs. G. régi kollégái, barátai – Gergely Tamás, Horváth Sz. István, Aradi József – jóvoltából továbbra is működik!

Amikor beteljesült az első találkozásunk, valahol, odalent a Dâmbovița-partján – még a kilencvenes évek mélyén –, amikor a Romexpón jártunk egy olyan kiállításon, amelyhez sok közünk nem volt, egyáltalán nem látszott az aranyhajad – ahogy a költő-társ lányok mondták –, sem az aranykeretes szemüveged. Viszont azt a „hálba” sört te fizetted!... Mondván, hogy az RMSZ, legyen bármennyire fővárosi, egyetlen és központi, nem rendelkezik tiszteletdíjnak szánt keretekkel. Úgyhogy mindezt honoráriumnak tekintettem. Te pedig őszülő bajuszodról letörölted a habot és rendeltél újabb két sört és öt-öt miccset.

Egyszer pedig Budán találkoztunk és beszélgettünk egy nagyot, amikor épp zajlott a Könyvfesztivál a Kongresszusi Központban. Szerettük volna megveregetni Csingiz Ajtmatov (1928-2008) vállát, s megköszönni mindazt az erőt, a túlélésre való biztatást,

amelyet a regényei nyújtottak számunkra a nyolcvanas években. De nem jutottunk annyira a közelébe, s fogalmunk sem volt arról, hogy milyen nyelven kellene beszélgetnünk. Dedikáltatni viszont lehetett, és volt vele egy nyilvános beszélgetés az egyik teremben, ahol oroszból fordított a szinkrontolmács... Ő volt a rendezvény egyik díszvendége, a másik meg Jorge Seprún (1923-2011). Jó rég volt ez is, 2006-ban... Akkor ott, a gesztenyék alatt a Dreher korsó volt forgalomban. Ekkor készült pár fotó is, de még papírra, mert nem volt digitális masinánk, 36 filmkockából gazdálkodott az ember. Jut eszembe: jó lenne azokat a felvételeket előkotorni, s digitalizálni. Vajon hol vannak?

És vajon hol vannak az RMSZ archívumában rejtőzködő papírképek abból a korszakból?

Ezek ma már amolyan mellékzöngék. Az viszont egyáltalán nem mellékes, hogy a csíki blokkból is követni próbáltál minden kulturális eseményt. Másokat. Engem. Minket, a „tollakat” is, akiket Lazicsra testáltál. Istenem, hol van ő is azóta, az emléke már alig-alig tűnedezik fel néhányunkban Lászlár Lászlónak (1936-1995). És „reflektáltál” erre-arra. Sokunk öröme. Sok-sok olvasó meglegedését, tájékozódását szolgálva.

Hiányozni fogsz, Gábor bátyám!

Simó Márton

*Forrás: Élő Székelyföld,
2023. március 30.*

Örök búcsú Kiss Károly munkatársunktól

Nehéz szívvel válunk meg a Heti Új Szóhoz 26 éven keresztül példaeértékű ragaszkodást tanúsító mezőgazdasági szakembertől. 1996-ban, temesvári magyar újságunk megmaradásának egyik legsúlyosabb válságának időszakában Kiss Károly agrármérnök önzetlenül felvállalta lapunk mezőgazdasági rovatának szerkesztését. Két és fél évtized alatt, egyetlen hetet sem kihagyva látta el a bántási gazdákat és kiskert tulajdonosokat a legidősebb tanácsokkal, és hívta fel a figyelmet a pályázati lehetőségekre, ismertette a gazdálkodó emberek számára aktuális törvényeket. Munkája jelentőségének tudatában hihetetlen felelősséggel és hivatásérzettel végezte önként vállalt feladatát. Sok éven keresztül úgy töltötte el a vasárnapjait, hogy mindig időben eljuttassa rovatának anyagát a temesvári szerkesztőségbe. Tette ezt hihetetlen pontossággal akkor is, amikor újszentesi lakhelyéről családjához, a Bihar megyei Élesdre költözött. A temesvári magyar újsághoz való hűségéért, közhasznú újságírói tevékenységéért, 2008-ban elsősk között részesült az újságírásban és kulturális hagyományaink ápolásában kimagasló munkát végzőket megillető Pesty Frigyes-díjban.

Kiss Károly újságírói munkássága mellett nagy odaadással kutatta és örökítette meg a bántási gazdák tevékenység történetét, mint amilyen A Temes megyei magyar gazdamozgalom krónikája 1990-2010. között. Kortörténeti jelentőségű könyve az Ilyenek voltunk mi? „A küzdelemre felkent daliák” című szülővárosához, Kolozsvárhoz kötődő emlékei, tanulmányi éveiről, valamint a háború és az utána következő történelmi változásokról.

Kiss Károly

A rendszerváltás után a Bántásban elkötelezett szerepet vállalt a visszaszolgáltatás után szántóföldhöz jutott gazdák irányításában, a gazdakörök megszervezésében. 1996-ban, miután megválasztják a Romániai Magyar Gazdák Temesvári szervezete, majd a Bántási Magyar Gazdák és Vállalkozók elnökének (1996-2009) Dr. Albert Ferenc egyetemi tanár mellett hathatósan hozzájárult a fiatal gazdák képzéséhez, ösztönzője volt az Ezüstkalász nevű gazdatanfolyam működésének, kapcsolatot teremtett a romániai és magyarországi mezőgazdasági fórumokkal, szervezetekkel. A Temes megyei gazdák sorában élénken élnek azok a látogatások,

amelyeket a Hódmezővásárhelyi Alföldi Állattenyésztők kiállítására, a Mezőhegyesi Mezőgazdasági Szakkiállításra, a Csongrádon szervezett Euroland Nemzetközi Mezőgazdasági Kiállításra, az Orosházán szervezett szakmai fesztiválokra és számos más tapasztalatokat nyújtó kirándulásra.

Kiss Károly újságírói és gazdamozgalmi tevékenységére hálával emlékezik az egész bántási magyar közösség.

Kedves Károly bácsi, nyugodjál békében!

A közösség nevében,
Graur János
2023. április 3.

Válogatás a Brassai Sajtófotó-

Bikfalvi Zsolt (Nagykároly): Freerace
(sorozat, részlet)

Szőllősi Mátyás (Budapest):
Glória – apa gyermekével,
Kárpátalján

Huszár Szilamér (Sepsiszentgyörgy):
Székelytamásfalva (sorozat, részlet)

Molnár Edvárd (Vajdaság):
Cirkalom (sorozat, részlet)

Kerekes István (Marosvásárhely/
Mosonmagyaróvár): Orsolya,
a hagymaárus lány

Klárík Lóránd (Sepsiszentgyörgy):
Kürtőskalácssütés

Ótos András (Vajdaság): Vágta